

Universul literar

Anul XLIV Nr. 22

27 Mai 1928

5 Lei

English Cultural University Library Cluj

COMEDIANUL

C T I T O R I I

A C H I L E P O P E S C U

Prin 1908 o trupă anodină de operetă cuturea provincia.

Mi-aduc aminte, parc-ar fi fost ieri. Mi-aduc aminte de sărmanul pian, nefericită mobilă a cercului militar din Roman, nefericită, fiindcă servea soțiilor ofițerilor superiori care făceau exerciții scăldate de suite și concerte menite să atragă admirația și aplauzele soțiilor ofițerilor inferiori, pian chinuit și disciplinat care printr-o tradiție teatral-militară lua parte „con tutta forza” la toate exhibițiile teatralo-muzicale ce aveau loc în șopronul ce servea pe-atunci drept teatru al Romașcanilor.

Mi-aduc aminte de sala aceea fumurie pe cari păianjenii lăsați într-o libertate mai presus de orice critică, țeseau palate și zgârâie-nori demne de invidiat de cei mai autentici New-York-ezi. Mi-aduc aminte de scena aceea primitivă, luminată de șase lămpi cu petrol, fără culise, fără rampă, fără rivalți, fără cușcă pentru suflor.

Se juca o operetă vieneză, o operetă dintre acelea în cari valsul își plângea melancolia de a fi fost transpantat după scena superbă a Karl-theatrelor pe o scenă atât de perimată. Artiști îmbătrâniți în mizerie, pentru cari succesul era doar un prilej de controversă de cafenea de provincie, erau sortiți să apere muzica unui Zierer sau Lehar. Nici o creație, nici un bis, nici o umbră de strălucire nu venea să învioroze somnolența curentă a spectatorilor. Spre finele actului întâi Achil Popescu își face apariția. Vi-l mai aduceți aminte?

Profilul conturat al actorului, al actorului care n'are patrie și nici loc în măsura fugitivă a timpului. Poate fi contemporanul lui Mounet Sully sau discipolul lui Lucien Guitry, strămoșul lui Novelli, sau camaradul lui Nottara. Profilul actorului pe care l'ai văzut înainte de a-l fi văzut întâia oară și pe care îl vezi neconținut după ce l'ai văzut ultima oară.

Achil Popescu!

Dela intrarea lui în scenă, înviorarea, cu acipile ei imperceptibile, mângâia frunțile spectatorilor. Era un farmec, o hipnoză de iluzionist savant și discret care radia din personalitatea atât de caracteristică a lui Achil Popescu.

Vocea lui avea mlădieri unice. Din fiecare silabă pe care o rostea, se desprin-

dea acel inezizabil farmec, acea căldură care animă marile temperamente, grație căreia cuvântul ia semnificații noi și nebănuite. Căci accasa e taina nepătrunsă a interpretării: să dai cuvântului valoarea inedită, să dai expresiei formula definitivă, să dai frazei coloritul care o fixează și îi dă viața.

Achil Popescu, talent mare în accepțiunea mare a acestui cuvânt, cunoștea această taină. Stăpân pe meseria și mijloacele lui, Achil își făcea o plăcere să-și amuze spectatorii. În fața lui nu exista rezistență: nici o fortăreață a tristeții fie ea oricât de îmbăscită și de sumbră, n'a putut rămâne inexpugnabilă în fața ofensivei și tirului de baraj a lui Achil Popescu. În clipa când își lansa prima replică, el, fără să o spună, ordona spectatorilor să rădă. Valurile de răs îl anunșau că porunca lui a fost ascultată. Și apoi, în sunetele hodorigite ale pianului, Achil Popescu cânta.

Nu avea voce, dar avea acel ceva pe care eri ca și azi, atât de puțin il au: darul de a spune cupletul.

Achil nu cânta cupletul, îl juca. El făcea să trăiască strofa, o mima, o colora, o inocula cu seva viabilității. Dar arta cea mare a lui Achil Popescu era în cupletul cu refren. Cupletul cu refren, gen eminent parizian, transplantat la noi ca oricare altă marfă care vine din Paris, nu poate trăi decât prin variabilitatea și coloritul pe care le pune interpretul în talmăcirea lui. Pentru cupletul cu refren se cer însușiri de creație inventivă, de diferențiere, de alternanță.

Achil Popescu le-a posedat! Refrenul cu același cuvinte, mai mult sau mai puțin searbăde, nu poate să prindă în public, decât dacă interpretul are acest dar de diferențiere și alternanță. Fiindcă Achil Popescu era stăpân pe ceea ce avea, tei inventivități, a făcut să trăiască zeci de cuplete numai grație interpretării sale. Era filantropul veseliei și artizanul cupletului!

Au trecut câțiva ani. L'am revăzut interpretând pe „Chantecler” eroul superb al lui Edmond Rostand. Au fost mulți cari l'au defăimat pe Achil Popescu pentru această creație. Au greșit.

Elanul, donchișotismul eroic pe l'a pus Achil în interpretarea simbolului Rostand, erau mai presus de orice critică. Când nu ai făcut până atunci să provoci veselie, să reușești ca în singură seară să te îmbraci în nouă a unui personaj eroico-sentimental cu năzuințe de simbol, aceasta dovedește mari posibilități lirice. Căci veselie și bonomia lui Achil Popescu ascunde sufletul unui romantic, cu tot cu duioșia și lirismul lui. El nu avea în fața lui sarcastic din colțul gurei, nici mecanizat al fabricantului de spectacole avea răsul omenesc, sănătos, spontan al muritorului care râde dintr-o nevoie lăuntrică, care poate lua peste cap clipe aspecte de regret, de duioșie, de durere. Înainte de a fi artist, Popescu era om și creația lui „Chantecler” avea etern omenesc.

Au mai trecut câțiva ani.

L'am revăzut pe Achil Popescu în medie.

Dăruitorul de veselie cu suflet poetic de cavalier medieval, se înălța în medie luând proporții de animator, pleca golurile, făcea atmosferă, năvăla peritățile, îndulcea neverosimilitățile.

Clădea!

Creațiile lui nu începeau în momentul când intra în scenă și nu se terminau în clipa când intra în culise. Personalitatea lui Achil Popescu plana și în absența farmecului lui luase proporții uriașe depășind legile fizice, trăia cu o vitalitate atât de imperioasă, încât nu se putea decât efectul voinței lui, sau al spectatorilor. Și monumentul acesta de vitalitate s'a năruit într-o zi, rapid, definitiv și neînduplecat. Achil care făcuse să trăiască atât de multe personaje, a murit într-o zi umil ca un fluture doborât de mina unui arc voltaic.

În urma lui nu a rămas decât o amintire: **ne-a făcut să rădem.**

Un lucru de nimica?

Nu, un mare dar! Sunt atât de puțini și atât de rari aceia cari se pot mângâia cu această chemare! În galeria clișurilor de veselie, Achil Popescu își are locul de cinste!

NIC. VLADIMIR

Un uitat: ACHILE POPESCU

...me de câțiva ani în șir, bucu-
...au putut vedea trecând pe străzile
...alei o doamnă, înaltă și masivă,
...silită de adevărată statuă a epocii
...tate, înveșmântată într'un doliu pe
...nu voia să-l părăsească. Cu privi-
...a îndreptată înainte, nevăzând nimic
...nimeni în jurul său, această doam-
...reflecta în ochii săi cu licăriri în
...ități albastre, o tristețe mai mare
...mai adâncă decât aceea mărturisită
...toaleta sa neagră și lungul vâl de
...pe care părea hotărâtă să ru-1 dea
...până la sfârșitul vieții sale.

Am crezut totdeauna că oamenii triști
...copii cari plâng înfățișează. — numai
...singuri. — aspectul exact al vieții
...născu, în care lacrimile sunt unica
...litate.

...antismul și concepția materialistă
...pus de acord, în mod desăvârșit,
...upra acestui mare adevăr.

...ai de mult, din turnul său de fildeș,
...red de Vigny, poet și soldat, osândit
...viață la rolul de infirmier, ofta cu-
...plăd asupra fericirii constituite de o
...ră în care intrând ai, — între primele
...zorii, — pe aceea de a îngroșa pe ta-
...și pe mama ta...

...ar în zilele noastre, nesățiosul este
...care până și sensualitatea îmbracă
...de mai ascuțite aspecte critice, gustând
...scrupuloasă necruțătoare a cinismului
...taurat ca sistem. Anatole France,
...tebuna să cogete și el la soarta unei
...umanități apărute în viață în virtutea
...de condiții întâmplătoare și mergând
...putrezească în pământ...

...mângâiată doamnă cernită, — pe
...vedeam un orî, fără să-i fi vor-
...credută și fără să știu cine este, —
...interesa ca o mediță și necunoscută
...până din tragicul existenței noastre a
...cărui.

...când, într-o zi, un prieten ca-
...mi mergea alături, m'a ajutat, cu o
...plă frază, să identific pricinile vă-
...lui negru ce-mi atrăgea totdeauna
...nția.

...Poartă doliu după Achile Popescu...
...tata lui tovarășe de viață...
...era o fostă tovarășe, o devotată.

...evotamentele sunt totdeauna mișcă-
...re.

...singure dau preț existenței noastre,
...făcând un sens pentru un element ce
...era ca lipsit și de sens și de colora-

...tul că, în gând am mulțumit cu
...moștină tristei fâpturi care conti-
...în inima ei nemângâiată, existența
... imagine a unei personalități dispă-
...șe de mulți uitate.

...ei cari l-au văzut pe Achile Pope-
...jucând, sunt de acord recunoscând
...nea absolut tot ce-i trebuia spre a
...finit un artist de seamă.

...inteligentă vie și fină, ajutată de o
...experiență, era completată de re-
...curabile mijloace fizice.

...uranță (inutei, un aplomb extra-
...lar și promptitudinea gestului opor-
...denotau direct pe frunzașul crecat
...pe pentru scenă.

...iea toate acestea, adevărul este că

Achile Popescu a trăit, ca artist, într-o
...„atmosferă minoră”, protagonist incontestabil într'un cadru mămas mereu fără
...consacrare de mână întâia.

A fost, cumva consecința vieții de
...„bohemă”, în mijlocul căreia se cufun-
...dase și pe care, — prizonier definitiv, —
...nu mai putea s'o părăsească, așa cum
...nu se părăsesc uneori motivele unei
...melodii învățate în ceasurile când se
...fac primii pași hotărâtori în viață?

Sau a fost doar exteriorizarea unui
...temperament dărz și refractar, independ-
...dent și ironic în aceeași măsură, inca-
...pabil de atitudinile, atât de penibile și
...de capricios variate, cerute în mod ob-
...ligatoriu spre a obține consecrarea
...oficială și recunoașterea unanimă?

Oricare ar fi adevărul, trebuie ținut
...seamă și de faptul că Achile Popescu
...tânăr, strălucitor și plin de putere, a
...trăit în epoca, — eram să zic „foarte
...indepartată”, — dinainte de război, când
...interesul publicului pentru teatru, fără
...să fie absent, îmbrăca forme mai puțin
...hotărâte și entusiaste decât azi și când
...abia de puțină vreme, meseria de actor
...devenise o profesiune ca oricare alta.

Pe vremea când el strălucea, abia se
...dusese generația care desemna pe toți
...oamenii de scenă sub numele generic de
...comedianți și care compătinea sincer
...familia onorabilă pedepsită de soartă
...cu rușinea de a avea un copil ajuns
...actor...

În acea vreme, apropiată de noi, și
...totuși atât de depărtată, mai dănuiau
...oamenii dispuși să confunde pe artiștii
...cu saltimbancii de bălcu, precum astăzi
...dănuiesc încă acei pentru cari între un
...zagrav de firme și-un pictor nu prea
...văd deosebire...

În viața lui Achile Popescu, acest aspect
...general al concepției publice despre
...scenă și despre oamenii ei, trebuie să
...fi contat nu cu puțin.

Și, pe temeiul ei, scânteetarea vervă
...și prestanța tăioasă a artistului de rasă
...care a stârnit formidabile hohote, tre-
...buie să fi fost apreciată, în căderea cor-
...tinei, cu un sentiment în care intra și
...o bună doză de indulgență.

Cert este că omul care a interpretat
...cu o neegalată distincție atâtea ilariante
...sau grotesci momente din viața omenea-
...scă înfățișată sub lumina rampei și care
...a câștigat, în atâtea seri de arândul, zeci
...de mii de suflete, s'a dus, nu fără să fi
...cunoscut adevărata glorie, dar fără să
...fi știut ce este bună starea născută
...din adaptarea la cerințele oficiale.

Prestigiul lui, — real și formidabil la
...o vreme, — s'a resimțit ca de o limitare,
...iar faima, — deși coplesind pe toți con-
...temporanii săi din ultimii ani de viață,
...— i-a permis să îmbrace fracul cu de-
...corații și mânșile albe numai în rolu-
...rile pe cari le-a jucat...

Și cu toate acestea, cine l-a văzut în
...„L'habit vert” a lui De Flers și Cailla-
...vet, în „Florăreasa”, sau în „Cafeneaua
...cea mică” nu-l poate uita niciodată!

A fost, neîndoios o mare pagubă, și
...pentru om, care, de foarte multe ori,
...n'a avut de ce să se simtă bucuros și
...pentru scena română al cărui copil
...răzleț și răsfățat se poate spune că a
...fost...

Amintirea lui, astăzi, ne umple de
...melancolia, de două ori dureroasă, a
...existențelor neimplinite...

Artistul Achile Popescu este un om
...citat, de vreme ce azi nimeni nu mai
...gândește la el.

În momentul să constatăm că nu s'a
...văzut încă acel bust pe care un con-
...frate, într'un moment de avânt laudabil
...hotărâse să i-l ridice, și în care scop,
...pe cale de subscripție, adunase, — ina-
...inte de război, — o sumă apreciabilă,
...dela mii de admiratori entusiști ai
...artistului minunat, îngropat astăzi cine
...știe unde.

De ce? Care e cauza?

Am ca un fel de teamă, — teama că
...pe groapa uitată, nu se mai văd nici
...flori. E cam mult de când n'am mai
...văzut pe doamna care trecea, — dreaptă
...ca o statuă, cu privirea înainte, — dra-
...pată în zăbraniele de doliu, pe fosta
...tovarășe de viață a lui Achile Popescu...

Unde-o fi? Și cine s'o fi gândind la ea,
...care, din vecinătatea unei alese și pure
...glorii, a rămas doar cu amintirea și
...cu voalul cernit?...

MHAIL NEGRU

NOTE BIOGRAFICE

Achil Popescu este fiul artistului Teo-
...dor Popescu, baritonul și comedianul de
...seamă al generației vechi de apostoli ai
...teatrului românesc și al Adelinei Popes-
...cu, născută Ademolli (italiancă), o talen-
...tată atriță.

El s'a născut în anul 1882 în București.
...Studiile și le-a făcut la conservatorul de
...muzică și artă dramatică din București,
...la clasa maestrului Nottara.

A jucat întâia oară în compania ta-
...tălui său, apoi în „Compania de operele
...Marinescu Grigoriu” etc.

Ținea rolurile prime de june comic.
...Era înalt, frumos și purta fracul cu o ele-
...ganță și distincție cum rar s'a văzut la
...noi în teatru. A jucat în multe trupe și
...mai târziu și-a făcut trupa lui.

Marile lui succese sunt: Cafeneaua cea
...Mică, Academicianul (L'habit vert), Mă-
...garul lui Buridan, Chantecler, Vânt de
...Primăvară, etc.

A murit la 16 Februarie 1916, răpus de
...o boală de inimă.

p o e z i e

GEORGE GREGORIAN.

PRIMĂVARĂ NOUA

De cri, vesti un flutur ogrăzile-argintate,
Și Primăvara iat-C din nou pe bulevard!
Auzi iubito, clipa, cum piue pe gard
Ș'n luciile ramuri cum inima ți bate?

E clocotul din straturi ce'n muguri se despică,
E puilul de găină ce-și cântă puful cald,
Sunt anii tăi, din cuibul cu marigini de smarald.
Ce ți gănguresc în soare vedenia ta mică!

Sunt toate pentru tine și basm și coif și zale
Și drumurile frase în ușa ta de-azur!
Eu cale prin luminișuri pe morți și pe frânturi
În timp ce vin pârăul e'n degetele tale!

Dar azi, e vremea caldă și soarele'nghiontează
O coapsă, cum sfielnic desface-o violetă.
Afară se amuză o răncedă flașnetă;
Tu n'o auzi... Stafia cu mine cochetează.

GEORGE BOLDEA

I N D E M N

Văd pomul alb și mă gândesc la tine.
Ard flori pe cer și 'n valuri de câmpie,
Iubito, ce pământ negru te ține
De nu vîi să-mi dai floarea gurii mie?

Nu-ți înopta a trupului zăpadă
Că luna, desbrăcându-se de nor,
E cât s'o prind în brațe pe pripor,
Și 'n locul tău la pieptu-mi o să cadă.

Ascultă cum foșnește 'n agonie
De pe copacul cerului, o stea,
Rămâi, ea cade 'n mâna mea — facție.
Și crucea 'mbrățișează viața mea...

Ți-ai pus o rochie vie s'o fluturi prin vitrine,
La noapte vei rămâne în cămășuța lunii...
În fundul meu de ape s'au înecat nebunii.
De mult, uitați de valuri și neștiuți de tine.

Da, clocotul ce bate... Lucit și ars în lună,
Hureitor pe haos pornește din răsăruci...
Ș'n timp ce tu cu frunze te'nalți și'n vis te-aduci
Eu rătăcesc și'târzii în clocotul ce sună.

L-ascult, îmi cule auzul și-ascult cum îl animă,
De-acolo, din nisipul întins pe tot târziul.
Bătrâna dromaderă ce tropăe pustiul
Și pas cu pas pe zare cocoșele-și imprimă!

Ș'n vântul ce pe tine, aromă, te desface
Din mantile — stoluri în care-am fluturat,
Mai văd, costumul negru ce-atărnă'târziat
Într'un dulap de resturi și brad pe zări opace.

AUREL MARIN

**SE SVONEȘTE-UN VÂNT
RĂSLEȚ, PRIN RAMURI**

Se svonește-un vânt răsleț, prin ramuri,
Frunzele par mititele flamuri
Și uscate, — toarte
Cu cercei de aur — se desprind și cad pe drumuri
Și pe margini de isvoare părăsite;
Cântăreții verii sunt departe...

...Prin tot locul o sfială, ne'nțeleasă, a pătruns
Câmpul par'c'așteaptă ploaie ca să vie din ascuns
Ropotind în picuri dese, cu răcoare ce'nfiorează...

A pornit un vânt pe-un drum de țară
Ridicând în mari vârtejuri frunze galbene și praf
Și din joc, cu neastâmpăr, a văzut, venind în zare

Ca un punct, o arătare.
E-un drumeț? E-e călătoare către sat sau către vale
Nu se știe! Vântul trece, frunzele să-i ia din cale.

viata minunată a lui anton paman-roman de sergiu dan și romulus diaru

11)

Pratele Macarie învălui toată sala în privire ce porunceă liniște, apoi îi lui Anton :

— Dascăle, încearcă de mă luminea- pentru ce ții un bici în casă, că nu să ai cai sau alte dobitoace de mă- Femeea ta. Zamfira ce singur ți-ai pe a venit cu plângere la Inalt Prea- Sa Mitropolitul Dionisie, pre- că o bați peste pule, fără nici o plăgire numai așa, să-ți treci vre- ceace nu se cade. Pentru asta, ea pe bună dreptate, să se despartă de dascăle. Ce ai a răspunde și cum să-ți să te desvinovățești ?

În tot timpul acestor întrebări, Anton povzise următorul răspuns :

— Mă găsece prea sfinte, foarte stinghe- trebuie să spun față de atâta adu- tăine urâte ce numai eu trebuie

în scârba să le știu. Dar nu mă pot

de-a răspunde, cum e adevărul, a- cum s'au petrecut toate, nu așa

le-ai aflat și cum nu s'au petre- lăcă dumneaei. Zamfira s'a plâns

la Prea Sfântului pentru că am mus- to ades, cum a călcat greșit, ades,

eri musfirarea mea se întovărăsea

cu bici, fiindcă vroiam ca după fie- povățâ a mea să vie biciul zicând:

— Biciu femeie, ce-ți spuse acum Anton!

— Foarte rău s'a purtat dumneaei,

afira, nespunând în plângere, ade- mîntreg, că adevărul în părticică

pe preț și nu e tot una ; adică, anu- pentru ce au fost și musfirarea mea

biciul meu. Eu, numai atât spun :

— Rusine a pus în capul meu dum- călcându-se pe-afară, adică nu în

nostru, nici zece bice nu pot

peste discurs improvizat nu răsună

în capul lui Anton, și în locul lui

ce se auzi :

— Prea Sfinte, decât alte vorbe, ce-ai să spure fără folos, mai bine atât :

— Eu nu pot să mă dumiresc cum am

pe face asemenea rău lucru, să-mi femeea.

— În privește despărțenia, nu o găsece

seriă.

— Mă degrabă să ne ducem acasă, lă- dăci amintirea ce nu ne place, iară

noi ruce îndată biciul de care nici

nu mai am".

Pratele Macarie surâse mulțumit de

la purtare a ăstui impricinat, ce în

ce se apere, dădea dreptate judecării

femeea aceea suflase păcat și turbu- rare în timpurile lor moarte timpuriu prin canon și posturi. Macarie se ridică.

XXII

De mult timp nu mai mersese în dea- lul Belicului. Ținea minte că într-una din nopți, cu opt ani în urmă, culesese din zăpadă o fată și vorbise între două făclii multimi. Acum nimic nu-i împospăta a- mintirea. Pe marginea drumului creșteau în dogoarea soarelui frunze largi de li- pan, ca niște urechi de elefant, cu miros de cucută sau de boz. Nu mai cunoștea casa felii. Își aruncă privirea prin ogrăzi și ochii o femeie, cu mâncicile suflecate murgând țâța plină a unei vaci.

— Bună ziua cumătră... Acas'ți-i băr- batul ?

— E'n căraușie la Giurgiu, dar vine Sâmbătă...

— Atunci fă-mi bine cu o ulceică de a- pă rece...

— Și intrară în curte. Apa rece îl răcoarea și-i descuia pofta de vorbă.

— Nu ți-i urât singură ?

— Ș'apoi dacă !..

Nu se mai auzea decât ciuruitul mul- sorii.

— Și cum îl chiamă pe bărbatul dumi- tale ?..

Femea tăcu și toată veselia de pe fața ei se sterse. Tocmai se auzea din casă plânsul unui copil de fașe.

— Tingo, leagănă fetița, strigă ea...

— Eu aş vrea să fie toate zilele sărbă- tori...

— Apăi de, ești tânăr...

Anton o privi toată. Împotrivirea lui la despărțirea de Zamfira i se ivi în minte caraghioasă. Cercetă cu ochii toată gră- dina din dosul casei, plină de rod. La doi pași de el un măr cu frunze mâncate de omizi, abia își păstra merele prea devre- me roșii. Intinse mâna și rupse unul pe care după ce-l mușcă, îl svârli că ce viermănos.

— S'a făcut rod mult în vara asta, zise el într-o doară.

Femeea însă nu răspunde.

— Numai de n'ar da vre-o grindină să-l strice...

— Apăi de ! Asta-i dela Dumnezeu. Noi avem datoria să purtăm ceace ne-a dat El.

— Dar nu pricep de ce face bărbatul dumitale căraușie când are atâta pământ în dosul casei...

— Mă iscodești, cinstite dascăle, și nu s'ar cuveni să faci asta unei femei amă- râte ca mine...

Bănuiala lui prindea temeii. Fiindcă se insera, au intrat amândoi în casă, tăcuți. O fetiță de trei ani legăna un mototol de cărpe într-o albje. Ericoasă s'a ferit din calea lui Anton și a dispărut sub pat. Co- pilul din fașe începu să scâncească.

— Ia taci, ia taci, repeta Anton ple- cându-se spre el. Cum îl chiamă ?

— E fetiță, răspunde femeea. N'am bo- tizat-o încă. E abia de trei luni și-i slă- bușă... O mai las...

— Faci păcat mare, ascultă. Mai bine vino cu ea la biserică la Sfinți, Duminică, s'o spele popa de păcatul din care a eșit...

Femeea se codi întâi să răspundă, apoi încet de tot îngână :

— Așa aş face dacă s'ar găsi și pentru ea o inimă bună ca pentru cealaltă...

Anton se încălzea numai ascultând. Din vorbă în vorbă se legă să găsească pentru

fața nebetezată un naș darnic, și fu poftit de femeie să rămână la cină în seara

aceea acolo. Târziu fetițele au adormit și la masă nu rămăseseră decât ei amândoi.

Lubirea se leagă mai ușor între inimile ce iubesc tristețea, și când ochii s'au iubit

gura nu mai poate minți. Fără nici o mi- rare a aflat Anton că femeea la care tră- sese, făcuse două fetițe cu drumelji, nu- mai fiindcă iubise prea devreme. Și-i po- vestea despre nasterea lor cu o veselie și o poftă de plăcere tulburătoare.

— A stat o lună în casa mea și era așa de prostănuc, că-l mușca jepurele de ciz- mă și el nu simțea. Slavă Domnului, vaca

mea dădea lapte dulce și pentru el și l'aș

mai fi ținut să-și vadă odrasla, dacă n'ar fi fost fugit dela oaste și nu l'ar fi prins

zapcii cu arcanul. L'au dus între săbil până la isprăvnicie unde i-a eșit înainte

un bățuș care l'a luat pe sus și l'a co- berat într-o hruibă. Acolo pe păreji atâr- nau cârji de corn și de frasin, smicele de răchită, împletite câte șase și hamuri cu

plumbi, anume pentru bătae. De bătarul meu bățușul l'a spus : „Alege din toate

aceste ghioage, cu care vrei să te bat"...

Bărbatul meu plângea muerește.

„Alege, că dacă nu, te bat cu toate"...

De spaimă, a întins mâna și a ales o inșeă de curele despletite și unsuroase.

Eu tremuram într'un colț și băteam căm- pii în bocet.

„Se vede că n'ai prea fost bătut până acum. Ai ales csânda cea mai grea, a- daose hălăușul mângându-și biciul. Și l'a răsflătat înaintea bății cu câteva

palme.

Anton asculta toate acestea cu gân- dul dus.

Femeea reluă :

— Pe urmă, ce fel de botez s'ar putea, dacă nici numele tatălui ei nu poate fi scris în catastihul bisericii ?..

Nu putea fi scris de vreme ce omul ple- case cu nume cu tot, fără să-l fi spus și fără să fi lăsat urmă.

Dascălul Anton trebuia acum să liniș- tească grija gospodinei păcătoase în ce privește botezul pruncului ce dormea ne- știutor de orice.

— Nu te mai frământa degeaba pentru asta, femeie. Doar nu numai copilul tău intră în viață fără bărtii. Câți sfinți nu-

ce nici nu se știe din cari părinți au coborât, câte sfinte ce nu au fost scrise în condica dela biserică din sat când s'au născut, au rămas în amintire? Despre unele chiar se crede că ar fi născute din ploaie și puțin vânt, adică din minune, fără să se știe ce nume avea tatăl. Chiar Domnul nostru Iisus Hristos nu avea hârtie de naștere, dar noi tot am aflat că a fost fiul lui Dumnezeu — deși păgânii și iudeii din vremea lui l'au pus pe cruce nevrând să știe de asta.

Femeia se liniște după aceste vorbe spuse cu surâsul lui obișnuit și cu o afectare ce-i venea bine în glas și mișcare, fiind moștenite poate dela mamă-sa Tomaida.

Anton renunță la aventura proiectată. Se lăsa câteodată învins de propriile sale cuvinte și după lămuririle smerite date femeii nu mai isbuti să îndrepte vorbirea către dorință și nici femeia, de altfel slabă, către patul desfăcut aproape.

Rosti cu o neasteptată asprime bună ziua și sui prin Sclari către târgul de vite, unde, din două în două zile îl aștepta unul din noroacele cele mai strălucite: Aglaia. Nevastă tânără a unui negustor de vite, se învârtea lenesă prin casa mare, și se stîngea de urât câte două și trei zile în șir cât lipsea bărbatul plecat prin sate după negustoriile lui bănoase. Anton nimeră des pe acolo, convins aproape că face o faptă bună mai risipind ceasurile „Glaii”, care altfel s'ar sminti în siguranța pustie a odăilor. Ii și plăcea inimii lui, femeia asta anume făcută să indulcească un amărât ce dansul, bolnavul din amăgirea nevestei ce arunca rușinea preacurviei pe fruntea lui.

Aglaia stia să primească un musafir cum era Anton Pan, venit cu gânduri atât de calde și cu brațe atât de învățate la strâns și la iubit.

Întâi dulceața de cireso, cu o cană de apă din care beau amândoi dată cu capetele alăturate, pe urmă cafeaua ce nu trebuia să fie lipsă.

În plină zi ușile se închideau peste noaptea de trei ceasuri dinăuntru, pentru nesăturata sete și păcătoșenie indeplinită cu „rii”, aproape cu furie.

Anton se trezea cel dintâi din beția îmbrățișărilor și — pentru că nu stiau niciodată când se reîntorcea negustorul de dobitoace — nu mai întârzia prea mult.

Trăit între hoji și norci, negustorul noaptea îi primejdios. După spusele „Glaii” un singur pumn de-al lui anleca un bărete. Dar încă o subțirime molesită ca Anton Pann!

Nu trebuie niciodată să te gândești la ce ti-e frică. Deaceia se întâmplă cele mai neasteptate lucruri... Dacă ar veni el, negustorul de dobitoace? Gândul aduce omul. Glasul ce s'aude în curte și s'apropie, dacă ar fi al celui reîntors pe neasteptate? Podeaua din tindă sună de pași. Chiar el. Nu începe îndoială.

Anton Pan își încearcă zadarnic glasul pentru a spune o vorbă, pentru a întreba pe Aglaia de scăpare. Glasul se încuiau ca la poruncă sau la blestem.

Aglaia deschise (dar când?) dulapul. Intunerie. Închisoarea cu rochii miroșoa frumos...

— Bine-ai venit, bădie... Nici un m'asteptam să vii așa curând...

Glasul ei e numai un fir tremurat.

— Sfârșii azi mai repede, fiindcă n'am găsit nimic...

Voce de taur morocănos. Și cum suflă!
— Ai avut musafiri, Glai, după dulceața neisprăvită...

Anton se văzu pierdut, adică descoperit.

— Da, bădie, a fost Tanța lui Șerbănică, chiar acu plecă... A întrebat și de sănătatea ta...

În dulap era cald, din pricina întunericii și a spaimei ce creștea cu cât omul ce vorbea în odaie, s'auzea mai aproape.

Din când în când negustorul se rezema cu spatele de dulap și atunci un auz bun ar fi deosebit ușor o inimă șgomotoasă sunând înăuntru. Anton căuta zadarnic să oprească bătaia blestemată a inimii — și tremurul genunchilor.

...Iarăș s'apropie. Dacă deschide?

— Aaaa! strigă negustorul, — aaa!

— Iertați-mă, sunt, adică, știți, Tanța lui Șerbănică, eu sunt...

Poac! Poac! Poac! Negustorul scotea cuțitul...

Dar nu deschide ușa dulapului, n'are ce căuta acolo. S'a depărtat. Vorbește.

S'auzi deslușit o ușă, pe urmă liniște; ușa dulapului se deschise repede un braț trase afară omul înspăimântat ascuns după rochii.

— Fugi, repede, fugi...

Printr'un ciob de oglindă prins în perete, se privi: i se păru că mustățile căzuseră în jos și-i crescuse barba de spaima trasă.

Se afla în uliță și răcoarea intră în el ca o viață dela început. Gândi: încă de două ori așa și din spitalul amorului nimeresti la balamuc, Antoane dragă.

XXIII

Ghenarie Protopsaltul se dovedise profet. Se ivise omul care cu sabia să facă pentru trup și pentru cuget, ceace călugării cărturari făcuseră pentru suflet.

Din Gorj se ridică răscoala.

Un bărbat cu fața smeadă, aspru la vorbă și dârz, a scris mitropolitului Veniamin, din Moldova, o scrisoare în care-l întreabă de ce cu atâta lingueală și cinste a primit pe Alexandru Ipsilant. Impotriiva cui l'a încins cu sabia și l'a încărcat cu bani? Atât de mișcat a fost Veniamin că îndată a și scris un blestem ce s'a citit în toate bisericile, blestem împotriva răsculaților greci — Caimacanu Ștefan Vogoride e ținut să asculte de consulul turcesc dar guvernul numit de Ipsilant a dat poruncă să se strângă armele țărănilor și prisosurile de hrană. Boerii nemulțumiți de turburările grecești s'au plâns Porții cerând să se ia înapoi moșiile mănăstirești devenite hambare de grâne și culturi de complot.

În Muntenia toți cunosc în Tudor din Vladimiri un soldat al Eteriei și un dușman al boerilor:

— Prietene, de ce n'ai fi șezând jos când vii la mine?

— Nu sed, prietene, pentru că poate vine la dumneata vre-o putoare de ciocoliu și nu voiu să mă scol înaintea lui.

E vecinic supărat fostul vâtaf de plai dela Clocani. Răscoala a pornit-o sprijinit de Eterie, dar împotriva Eteriei.

Nimeni nu știe asta, doar el, cel cu ochii vecinic în pământ, a scornit într-o noapte de nesomn gândul să libereze pe țărani și să le întoarcă pământul.

A doua zi după scrișcarea către Veniamin a dat vătăjeilor o proclamație către sate: „Veniți, fraților, ca eu răul să pierdem pe cei răi. Care aveți arme, veniți cu arme, care nu, cu furci de

fier. Nu vă atingeți în drum decât averile cele rău agonisite ale tiranilor boeri. Veți cunoaște lesne pe cei răi; ei vor fi împotriva răscoalei noastre”. Și într'adevăr țara într'o săptămână ardea de vrajbă. Tudor primește scrisori de ocară dela boerii cel-nose:

„Să nu cutezi a te crede mai mult decât ceea ce firea te-a făcut”.

El le răspunde ca un sfânt:

„Din ceasul în care m'am născut, m'am îmbrăcat cu cămașa morții”.

Svonurile despre zavera ce creștea, propiindu-se, ajunseră la București stărbând spaimă și bucurie deopotrivă. Anton la auzul numelui ajuns popa al celui ce conducea răscoala, căuta să găsească chipul în amintire. Tudor Vladimiri nu era altul decât porucă rus ce-l oprise la trecerea Prutului în 1812... În rândurile bisericii, răscoala bine primită și fie-ce veste de izbăvire cra biencuyântată de cărturari, preș și țărani și hulită de unii boeri, vechilii greci și de negustorii ce și deau avutul în primejdie.

Toată urzeala de care vorbea Ghenarie eșea la suprafață. Dascălul de Sfântul Sava, Gheorghe Lazăr, de veste lui Tudor că se scotoște sol al răscoalei lui și că-l așteaptă la nașterea Cotroceni, la marginea Bucureștilor.

Insuș mitropolitul a încuiat ușile lor ce veneau să-i ceară slujbe și în ne pentru a isca o contra-răscoală împotriva celei făcute de paharnicul Isac în Moldova. Oamenii s'au ridicat dealurile Bucureștilor și au așteptat patru zile ivirea gloatei lui Tudor, toate că pământul era moale și ud de desgheț și ploile „babelor” nu stătuseră. În fiecare noapte, un călugăr furisea în rândurile lor și le vorbea scurte discursuri au deschis minților dorul de a avea domn ales românime, deaceia au început a se de firmanul încredințat după Alexandru Șutu lui Șarlat Calinacul. „Domn Tudor” înaintează, și cu cât e mai aproape cu atât fuga boerilor în Brașov e mai pripită.

Anton Pann găsea bune cuvinte pentru răscoala în care bănuia mântuirea țării — și deaceia îl găsim printre acei ce așteptau ivirea lui Tudor pe dealurile Cotrocenilor. Dar boerii rămași în București se gândiră la o împotrivire amănunțită. Cinci sute de arnăuți pătrăseră rașul sub comanda unuia Iordache, dar în fața puterii crescute a revoluției ce se apropia nu era nimic de făcut. La 12 Martie, în fruntea unei oști în preajmă însemnate, Tudor Vladimirescu pătrunde în București fără să i se opună nimeni — și vreme de două săptămâni capătă oncruirile hotărâte domnilor, de nici o recunoaștere oficială nu-l rădăcase. Anton Pann nu avea nici un rol public în noua așezare, dar se pare că în unele proclamații și plângeri semnate de Tudor Vladimirescu — lucesc urma gândului și scrisul ce trebuie să fie ale cântărețului și cărturarului ce fost el. Din plângerea adresată comandantului cetății Vidin, se ghicesc cum telurile acestei revoluții: „domn țării dimpreună cu boerii greci și români, unindu-se cu toții ne-au priș și ne-au despoiat încât am rămas numai cu sufletul”, dar după cum afirmă și d. N. Iorga, telurile acestei revoluții sociale se lămuresc mai pe urmă în mânănd numai o răscoală politică și dreptăță împotriva spoliatorilor greșit stăpâni pe mari întinderi de pământ (continuă în numărul viitor)

BANCHETUL

GEORGE SCRIOȘTEANU

Una și cu una fac, două... Asta e sigur!

Dacă economisești azi, ai mâine.

Să știi să-ți cumpănești lăcomia! Timpu' trece, dar banii rămân în pungă și fără bani nu poți face nici un pas.

De ceia amice, strânge bani albi pen-ale negre.

Într-o bună zi n'ai să mai poți munci. Ce-ole cresc mereu până te strâng de gât și te aruncă în ghărele mizeriei. Și atunci vai de tine! Ești un om mort!

Strânge-te!

Un câț de puțin ai câștiga, tot poți să faci ceva dacă vrei și ești om cumpătat.

Banii sunt dragăstosi: îți țin de cald și la vreme și prinzi milă de ei.

Un câț de te obișnuiești să-i aduni mereu și să-ți legi măgarul. Și-i mare lucru să-ți să-ți poți lega măgarul: să n'ai grijă de grija zilei de mâine.

Ei, șapoi, când ai bani ai de toate: și încredințate și mulțumire și fericire... Toți sunt prieteni și toți te iubesc.

Ești inteligent, frumos, nobil: cântă-și greu. Amanta te iubeste, lumea te înțelege și nevasta nu te săcăie cum face ea.

Când ai sărăcit, ești tinichea, lichea, post, coate-goale, secătură, umil, timid, chinat și neabăgat în seamă de nimeni. Amanta te înșală și nevasta-ti pune mame și te tratează de imbecil!...

Așa neciuțule, strânge și iar strânge și nu să-ți prindă rău. Mai bine să-ți faci zegăreți și să ai în pungă, decât gal-găron și să-ți chiorăie mafele.

Un câț de cu astă-seară am mâncat doar un câț de și un sfert de pâine, care a costat numai 15 bani și mi-am umflat burta.

Un câț de te ai dus la restaurant și ai cheltuit 3 sau 5, ori 5, dacă ai fost cu strigăta (camarazii din trupă) și pe la băutură.

Un câț de cantanul e otravă, boală, sărăcie, moarte. Așa neciuțule, ascultă-mă pe mine, econom și leagă banul în 10 noduri. Nu ai m'ascuți? Nu mai spui nimic? Nu ai adormit?

Un câț de copil prost: în toate serile te des-șă și tu habar n'ai: tragi la aghioase!

Un câț de ma descânta în fiecare seară. Mă descânta mă înnebuna! Adormeam plic-lic de mormăiala lui răgușită și ener-gică. Întâmplarea făcuse să iau o ca-mă împreună cu el la acelaș hotel.

Un câț de timpul zilei fugeam de el cât pu-șă seara însă n'aveam ce face: Tre-șă-l ascult, volens-nolens.

Un câț de de-o avariație rară!

Un câț de nu mai mult cu apă și cu apă, nu-șă să strângă bani. Fusese însurat și ori, dar îl lăsase nevestele. Nu pu-șă să trăiască cu el. Le ținea nemân-șă și neimbrăcate și le teroriza cu fe-șă de viață.

Un câț de chinuia și ducea zile amărâte, dar era el mulțumit.

Un câț de rău boală!...

Era suflorul trupei noastre. Niciodată nu mergea cu noi la masă. Când mânca mai bine, atunci se ducea la o lăptărie și acolo ca'n toate părțile se certa cu patronul, — că-l jupoaie, că-i vinde scump. Nu mă puteam scăpa de el cu nici un preț.

Luasea camera împreună, fiindcă tru-pa mergea prost și n'aveam bani.

Nu se putuse înțelege cu nimeni din trupă. Toți îl luau peste picior și-l ridiculizau. Li ziceau: „Harpagon“.

Eu îl toleram și pentru că eram cel mai tânăr din trupă, mă jenam să-l ca-tegorisesc, cum făceau ceilalți camarazi.

Observase lucrul acesta și se ținea scai de mine.

De altfel avea inimă bună și mă iu-bea. Ba, chiar ceva și mai grozav: mă împrumuta câteodată și cu bani. Aveam credit la el până la... un leu, cel mult! Mă împrumuta bucuros, fiindcă știa că i-i dau înapoi și cu o cinste.

Era un om ca de vreo 35 de ani.

Mititel, uscățiv, blond, cu fața smeadă și palidă, cu nas cârnuț și mic, cu ochii verzi spălăciți, șireți și bolnavi de con-ductivitate. Avea o gură largă neexpresivă și când râdea i-se vedeau gingiile pre-sărute cu dinți mici, rari și negri. Avea un cap interesant care semăna aidoma cu al bulldogilor.

Îl chema, Zamfir Manea.

Noi însă îi ziceam Nenea Mănică, — adică eu: — ceilalți: Harpagon.

După ce înceta cu mormăiala și sfatu-rile se apuca de șocoteli: Își făcea bi-lanțul zilei.

Îl auzeam: La amiază 45 bani; masa, Seara, 50. Hotel partea mea, 75 bani; to-tal: 1 leu 50 bani.

Fiu, fiu, fiu... iar am trecut peste 1.20! Mă duc de răpă.

Pe economii Mănică, că te-a luat mama dracului: ajungi la lulele.

A doua zi trăia mai mult cu apă și cu aer...

Doamne ferește!...

Miezul nopței...

La Varietelul din mahalaua Cojocari-lor cu firma: „La Calcanul cu solzii de aur“, era chef mare.

Ne invitase un bogătaș din oraș la un banchet dat în cinstea directorului nos-tru Achil Popescu.

Niciodată n'am să uit noaptea aceea. A fost cea mai dureroasă pentru bietul Mănică!

Decuseara Achil Popescu, directorul nostru ne strânsese în jurul lui și ne spusese:

— Băeți, după spectacol ni se dă un banchet la „Calcanul cu solzii de aur“, din mahalaua Cojocariilor. Să veniți cu toți acolo. Vă sfătuesc să nu-i faceți eco-nomie prietenului care ni-l dă, căci e pu-tred de bogat. Să mâncați și să beți cât v'c poști inimioara.

După spectacol am dat fuga cu toți a-colo.

Un varieteu mic dintr'un orașel de provincie, pierdut în fundul Dobrogei.

Era un fel de sală, îngustă și lungă, lun-gă cât o zi de post, cu tavanul ios, de-ți spârgeai capul și cu pereții murdari și afu-mați de lămpi somnoroase, cari fumegau groaznic.

În fundul sălei o scenută improvizată, cu decoruri și culise de hârtie colorată, sdrențuită și pictată de muște.

Lângă scenă, o masă lungă, investmân-tată cu fete albe curate și cu tacâmuri de birt economic.

La mijlocul mesei un vas cu flori mul-te. De vas atârna o placardă albă cu inscripția:

„Masă rezervată pentru banchetul tru-pelui „Achile Popescu“.

Când am sosit acolo, varietelul gemea de lume.

Lângă scenă, cocotați pe un mic pie-destal îngrădit cu zăbrele de șipci nevon-site, un taraf de lăutari, delectau moșând somnoroși, publicul consumator. Când tăcea orchestra, începea zdrăngănitul u-nui pian antic, hodorogit și dezacordat, care zlbârnaia groaznic.

Un bătrân octogenar, miop și uscat ca moartea, cu degele lungi și întoarse ca niște ghiare de crete, îl făcea să țipe du-rosos.

La mese tot felul de oameni din toate straturile orașului.

Erau și câteva familii, de oarece afară de marele și rarul eveniment — când ve-nea o trupă de teatru, — varietelul era singurul local de distracție acolo.

Sulemenite, tinere și bătrâne, grase sau slabe, fanate, sbârcite, cele 10—12 femei ale localului petreceau răspândite pe la mesele consumatorilor.

Din toate, una singură era mai fru-mușică, o fetiță blondă cu profil regulat, cu ochii largi, albaștri și triști; contrasta vădit cu celelalte. Era și mai bine îmbră-cată.

Tristă, se uita la noi cum petreceam, dela masa ei unde făcea chef cu un mă-celar voinic gras și roșu ca focul.

Îl cunoscusem că era măcelar, pen-tru că nu se jenase să vină în local, plin de sânge și muiat în seu, adică așa cum lucruse la căsăpie.

Se îmbătase și striga mereu fetei, care se vedea cât de colo că nu-l înghițea:

— Hei, Damo?... Bea și mănca, umflă-te Damo! Ce te ginești la masa actorilor? Fii deșteaptă și nu căuta, că nu's fante ca ei. Ia uite colea: (își bătea buzunarul) are balta pește.

Nu-i așa măi Dinică, nu-i așa măi sta-rososte al cobzarilor că tu mă cunoști bine; unul e în oraș Bănică Târnăcop, milio-nistru pieței!

— Așa e mâncate-aș Cucoane Bănică. Așa e. D-ta ești primu-intâi printre ne-gustorii orașului; îi răspundea vioristul măgulindu-i vanitatea burțaverzească.

Ceilalți consumatori petreceau liniștiți, ascultând cu evlavie orchestra, sau căș-când ochii largi la jocurile de pe scenă.

Un miros greu de cărnuri fripte de aer închis și de areală îmbăcșită cu fum

de tutun, umplea sala și ingreua respirația...

La masa noastră era liniște. Se mânca cu poftă, sau mai bine : fiecare își făcea poftele. Curgeau mâncările, puii fripți, mușchiuleții de porc, vinul și berea. — cu nemiluita.

Lângă mine, Nenea Mănică, scândopa cât putea cu tot ce era mai bun și mai scump. Destupase o sticlă de Otonel și-i suflase în fund. A doua urmasă la răcitoare și era pe jumătate goală...

Mă uitam la el cum mânca în neștire, mânca numai ca să mănânce, să se sature să-i fină o lună.

Manea năbădăos și renește : cu gura cu ochii, cu nasul, cu bărbia.

Era mânăzolit pe nas, pe bărbie și chiar pe obraji, ca un conil mic, căruia i se dăduse o preseură îmbărburată cu miere.

Se cherchelise și din când în când își futorcea spre mine fața mânăzolită, cu buzele unse până sub nas și cu gura plină, pe la colturile căreia, mâncarea și vinul se scurgeau la vale, în mici torente. În halul ăsta, mă privea surâzând încântat.

Era dezgustător. Nimeni nu se îndopa ca el.

Achil Popescu și Diva noastră, îl privea pe furis și de câte ori comanda ceva nou, îl încuraja făcându-i cu ochiul :

-- Ia, ia Mănică. Nu te iena puinule.

Apoi întorceau capul și râdeau pe infundate. Toți îl tachinau, îl batjocoreau, dar el habar n'avea. Nu auzea pe nimeni. N'avea timp pentru asta. Îndopa și iar îndopa.

Parcă nu mai mâncase de când lumea!

Când și când se întorcea spre mine și-mi zicea sughitând :

— Gicule, mă-ă-ăncă și beea. Turcu plătește. Fii deștept ca a a mine.

Cafeaua și-a turnat-o mai mult ne el. Il ajunsese băutura și nu mai știa ce face. Tipa, cânta, gângurea, sau se ridica, lua scaunul în brațe și juca valsul în jurul mesei. Apoi se așeza din nou și striga satisfăcut :

— O viață are omul. Dă-i cu bătu măă...

Măcelarul îi ținea isonul : urla și el cât putea, sau stronea cu sifonul pe biata blondă, care disperată, nu știa cum să-l mai potolească.

Și glumele camarazilor curgeau :

— S'a îmbătat Mănică și ne face scandal.

— A luat apă la galosi.

— A tras peste 31.

— Ia priviți cum face bezele blondei.

— O să-l facă Măcelarul iepure de pârlog.

— S'a săturat și el odată...

— Achile mamă, potolește-l că i-a sărit țandăra și măcelarului.

— Lăsați-l pe mine că-l potolesc numai decăt.

Bunul și veselul nostru director se ridică în picioare și bătu din palme strigând :

-- Chelner, plata la fiecare în parte...

Nu vă pot descrie ce efect covârșitor avu, asupra lui Nenea Mănică, ultima frază a directorului. Încemenise cu ochii holbați la Achil. Tremura ca varga, trântise jos scaunul cu care jucase și zise cu lacrimi în glas :

-- Cum Așilică, n'a fost banchet ? Ce lusemnează gluma asta ?

— Banchet a fost, dragă Harpagoane, dar, pentru că prietenul care ni l'a dat nu și-a făcut apariția nici până în prezent, va trebui să plătim fiecare ce-am consumat.

Și fiindcă nici eu și nici ceilalți camarazi n'aveam bani, tu, o ! tu, iubite prim sufler al trupei mele, numai tu ești salvatorul nostru. A sosit momentul când să dai o probă camarazilor de noblețea și mărinimia sufletului tău.

Deci plătește întreaga consumație.

Te știu băiat înțelept și econom cum știu de asemenea că ai și bani strânși. Plătește.

Bietul nenea Mănică !

Dacă i-s'ar fi cerut chiar și viața la care ținea grozav, tot n'ar fi făcut o mustră mai uimită, mai disperată, mai tâmpită... Îngălbenise ca ceara, și îngână cu glas pierdut :

— Omorâți-mă dar n'am un cincii !...

Achil Popescu îl fulgeră cu o privire severă, își aprinse o țigare apoi ridică cu o mișcare elegantă „buclele crețe ce cădeau în șuvițe răsucite pe fruntea-i largă și zise cu dispreț, comic :

— O ! tu prim sufler al trupei mele ești o hahaleră lasă, un adevărat Harpagon ! Iți arunc disprețul meu !

Încemenisem cu toți fiindcă știam că nici directorul, ca și noi n'avea lăscăe ! Turneul mergea prost. Ce era de făcut ? Fie-care se gândea cu durere cine o să plătească ? Cine ?... Dar Achil care era foarte inteligent și nu mare fizionomist ne citise în suflet durerea și dură ce ne privi o clipă surâzând și ridică din nou își turnă un pahar cu vin și zise tare, închinând paharul spre masa vecinului nostru.

— Fraților, să bem în sănătatea celui mai simpatic băiat de viață, în sănătatea d-lui Bănică Tărnăcop, pe care-mi permit să-l numesc cu drept cuvânt : regele veseliei. Beți fraților în onoarea acestui rege, beți pentru sănătatea și fericirea lui și a gingașei sale tovarășe, care-i cea mai frumoasă stea a Varietelui.

Ura ! să trăiască D-nu Tărnăcop !...

Măcelarul rămase uimit, căscă ochii larg se ridică de pe scaun govăind, surâzând încântat, apoi veni la masa noastră ciocni cu Achil, îl luă de gât, îl sărută de mai multe ori și-i zise :

— Să trăiești și tu mă puinule, că bun băiat mai ești.

Hei, Damo, regino, steluțo, sau cum Jracu-ți mai zise, hai cu neica car'te'no-coace.

Aici se petrece mai bine.

— Pofțim, pofțim Coane Bănică, îl invită Achil curtenitor.

Chelner adu repede două scaune. Pofțim D-soară, vino și D-ta.

Măcelarul ora încântat. Se prezentă la fiecare din noi, prezentând și iubita și ne spuse foarte îngâmfat :

— Viu la masa D-voastră cu o singură condiție.

— Care ! întrebaram în cor.

— Să-mi dați voce să plătesc eu tot ce s'a consumat până acum și ce-om mai consuma împreună deacum înainte

Ne-am înțeles, care va să zică ? Nu-i așa ? Primiți propunerea mea ?

-- Primim cu plăcere, strigarăm cu toți respirând larg și privind cu dragoste și admirație spre Achil,

— Vă mulțumesc, copii de plăcere, ce-mi faceți și acum hai să chioră câte un păhărel și'n sănătatea simpaticului vostru director și a voastră. Fieților hai noroc și ceasu al bătrân.

Bău paharul până în fund, plesni limba cu putere de cerul gurei și zise lăutarului.

— Măi Dinică, măi cioară, zi mă Steluța lui Alecsandri că-mi arde sufletul după ea. Zi mă, că n'o să trăiesc cu gardul palatului.

Și lăutarii scârțiau de mama focului, chil fredona „O stelufă“ pătimase acum numai el știa să cânte — chelul înceiunge în toată legea, clătării se grămădese să ia comenzi noi, măcelarul urla aфон tinând isonul, lămpile furau groaznic, petrecerea c'n toi. Blondin s'a înveselit și toată lumea e bine pusă și mulțumită, iar Nenea Mănică fericit că a scăpat numai cu atât, o neîncredător pe ușa din dos și se nevăzut.

Au trecut ani de atunci. Bunul și nobilul Achil Popescu, marele june conștient al teatrului Românesc, doar me dezamăgit și nitat sub teiul din dealul Belin — camarazii de trupă s'au răsădit în cele patru colțuri ale României. — frumoasa Blondină a devenit o discipolă societară la un teatru subvenționat de stat, iar nenea Mănică care s'a lăsat de teatru, trăește fericit, e tatăl a copilași, cari-i mângâie bătrânețele proprietarul unei averi de 5 milioane.

L'am întâlnit deunăzi cu ocazia banchetului dat în onoarea D-lui Brătescu. — nești marele nostru povestitor.

— Ei, nu mergi la... banchet. Nenea Mănică.

— Nu pot să le sufăr, mi-a răspuns grăbindu-se ; acolo ai cea mai sigură zi să-ți strici stomacul și să-ți ruinezi sănătatea.

— Și mai ales punga, adogai eu, gând — dar el o șterse repede viera du-se în furnicarul de pe Calea Victoriei.

critica literara

PREMIILE SOCIETAȚII SCRITORILOR ROMÂNI

V. VOICULESCU:
«Poeme cu îngeri»

„Din casă'n casă și din poartă'n
[poartă
„Pe ulița veștei cea deșartă”.

Or, lucru acesta caracterizează poetul. Aduce apoi o viziune a căreia simplitate, neexcluzând interesul, se rezolvă cu puritate:

„Cu zâmbete de aur, sau lacrimi de
[sânge
„Lumina e aceeași în zori sau de o
[noapte
„Și'n marea umbră care pe toate încet
[le stinge
„Amurgul meu e frate cu dimineața ta”.

Unele foarte rare influențe, vădese apoi interesante apropierea sufletești.

„Ingerul dela ușa
„S'a dat la o parte...
„Doamne ce cătușe
„Ne mai desparte?”

Poesia amintește ușor pe Maeterlinck și muzica sufletească a poetului belgian:

„El s'il vent savoir pourquoi
„La sale est déserte?
„Montrez lui la lampe éteinte
„Et la porte ouverte...”

Societatea Scriitorilor români, când a distins cu unul din premiile ei de poezie pe d. Voiculescu a izbutit să facă un act de înțelegere literară. A premiat, nu numai un volum și un autor, dar mai ales o năzuință cu înalte posibilități de realizare în ea. D. Voiculescu e, în cea mai frumoasă accepție a cuvântului poetul care s'ar putea realiza în cele mai prețioase gânduri de artă.

N. DAVIDESCU

sau:

„Bat ingerii în tobe de nori și Dumnezeu
„Cu fulgere își scrie pe ceruri al său
nume”.

Căutarea cu orice preț, apar, a plasticului și a expresivității, se rezolvă, nu odată în inestetic; într-o singură poezie, de pildă, „Gânduri de iarnă” întâlnim și încă cu accentul fatal trecut de pe ultima silabă la penultima, la rima „jivini” cu „crivini” și, apar, unul după altul „bataliștea ninsorii”, „ursii din bârloguri”, „bungeturi”, „smeușuri”, „murețuri”, în „stupi”, „mirezmele strănse'n chiaguri”, „teful” vierului ca să rimeze cu „cheful” cuvântul „brană”, și alte asemenea forțate concretizări în cuvinte care nu adaugă nimic poeziei. Nu avem, firește, prejudecată nici unui cuvânt. Putem pretinde însă poeziei să nu vagabondeze zădărnice după cuvinte care nu au cu ce o spori.

Talentul d-lui Voiculescu însă e mai presus de cât slăbiciunile de care ne-am ocupat, și fațetele lui sunt destul de temeinic schițate în acest volum. Autorul „Poemelor cu îngeri” știe să caute și nu odată găsește partea de lăuntric și de etern al unui motiv de inspirație, are putința să-l ridice la înălțime de simbol, și îi găsește, în ciuda asperităților de limbă de care ne-am ocupat, un vestmânt, în liniile lui generale, potrivit.

Volumul, recent premiat de Societatea Scriitorilor Români, „Poeme cu Ingeri” al d-lui V. Voiculescu, reprezintă sfârșitul, de cele mai multe ori deplin realizată, a unei frumoase preocupări intelectuale. Poezia aceasta, de sine stătătoare în scrisul nostru, se străduiește să înglobeze elementele vieții de toate zilele într-o sinteză personală de emoție sufletească. Scopul poeziei acesteia e atins cu ajutorul imaginilor. D. Voiculescu topește, într'un sens de intelectualizată arhitectură sufletească, valorile inițiale ale emoției d-sale sufletești. Avem de aici o interesantă mai întâi familiaritate:

„... un dascăl isteț

„Mi-a spus că Dumnezeu
„Nu-i ca boerul din satul meu.
„Care te lasă mâna să-i săruși.
„Și cerul nu-i de loc coteț,
„Iar ingerilor nevăzuți
„Nu le place meul păsăresc,
„Nici cucuruzii”.

Totul acesta, firește, nefiind un scop ci doar un mijloc de ascensiune spre preocupările de ordin mai înalt și mai sufleteș ale autorului, știe să facă loc și unor mai grave sonorități. Lumea d-lui Voiculescu e proaspătă în amănuntele ei, și este vie. Pădurea, o frumusețe, un stup, gospodăria unei case de țară, tind, rind pe rind, spre simboluri, cămăși culori surprinzătoare, și se distribuie pe scara spirituală a percepției autorului scobită în reliefuluri de stânci, noaptea. Intre punctul de plecare al inspirației d-sale, de obicei cu modeste hant, din lumea împrejurărilor de toate zilele și între ridicarea lui până la ideea abstractă, mișuna totdeauna o viață surdă de furnică și de șucium, și când, mină la urmă, se rezolvă literar, se ridică la linii de tumultuoasă inspirație ca, de pildă, această „Metamorfoză”:

„Ouidă uriasă strivită între nori,
Vărgată cu cenuse, cu aur și cu sânge,
Lumina se fărâșește spre margine de zări
Și în gogoasa ropței tot mai adânc
[se stinge.

„Sa închis grădina serei cu porți de
[Iabanos
„Dar mâine răsărița din celalt colț al
[vieții.
„In flutur, ce va umple, involt și lu-
[minos
„Cu aripele-i albe tot cerul dimineții”.

Felul de a improspăta imaginea al d-lui Voiculescu, materializând-o în obiecte concrete și sensibile, și, apoi, de o dezvoltă din nou cu ajutorul disocierii noilor ei elemente, însă, e și un joc rimajedios. Avem astfel o stare de expresie care nu odărnă frizează comical sau „la charte... du pays du tendre”.

„Trec zilele cu sani goi în spate
„Ca niște cerșetoare alungate

UN CAZ DE PERVERSITATE LITERARA

Cunoscutul publicist, d. Tudor Teodorescu-Braniște — nu cel care scrie la „Curentul”, probabil bunicul d-sale, dar sigur: cel care dă la pagina veselă (Informațiuni) a „Adevărului literar” din când, în când, scurte notițe polemico-pornografice (ceceace ne-a făcut să bănuim vârsta), scrie și în n-rul din 20 ale lunii curente al revistei de mai sus, înlocuind pe depreciatul domn Sevastos, două notițe în acest gen, de o rafinată perversitate. Anume: D-sa insinuează că, într-o poezie publicată în această revistă, acolo, unde oricine înțelege că se vorbește de seva copacilor”, nu e vorba, în fond, despre așa ceva; ci despre un altfel de „lichid” (fie la d-sa acolo!)

Cunoscând că la mijloc e vorba de acea „proecție afectivă” despre care vorbește Freud, când cineva (bolnav bineînțeles) vede în tot ceea ce fac alții (d-l Tudor Teodorescu-Braniște a mai avut în acest fel o polemică cu d-l Mircea Eliade) numai perversități sexuale, în realitate fiind numai o proecție a propriilor sale păcate, refulate în inconștient și cari pe calea aceasta se descătușează, îi răspundem:

Dacă vă face plăcere, de ce nu!

Cum, de exemplu, dacă aș spune: D-l Tudor Teodorescu-Braniște e „cumsecade”, cineva în felul d-sale ar înțelege cu totul altceva și mi-ar cere adresa d-sale, tot așa se poate ca printre versurile cele mai cuminiși să întrezărești imaginesc cele mai perverse.

Depinde de predilecție și de rafinament, recunoaștem.

Și dacă acestea scrise sporesc „popularitatea” unei reviste, cu atât mai bine.

Acelaș procedeu, de a denatura prin trunchiare, îl învederează d-l Teodorescu-Braniște și în cealaltă notă vorbind despre poezia d-nei Zottoviceanu.

Este un vers acolo care imprimă clar de la început nota caracteristică a poeziei, ironia: „Luna.. desigur trebuia să fie și lună”. Dar d-l Teodorescu-Braniște, nepriceput sau de rea credință citează sfârșitul, caracterizând prin acesta întreaga poezie, cum ai judeca o sonată după acordurile simple cu care se încheie.

Cât despre greșeala ortografică ce ni se impută, răspundem că poezia nu am cules-o noi. (De ce nu vă puteați imagina și asta, Domnule Tudor Teodorescu-Braniște?)

CONST. PAULI

T e a t r u

cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

CLEOPATRA de N. Iorga

Teatrului Național, i-a prilejit d. Iorga un succes. Dramaturgia românească a dobândit un prestigiu cu mult sporit. Profesorul și istoricul Iorga a vădit încă odată, și într-o lucrare de amploare dramatică, ce suflet de artist are.

D. Iorga a creat în piesa d-sale o Cleopatră, cu totul deosebită, de aceea pe care au prezentat-o fie istoricii, fie literații și dramaturgii, legați de texte și încadrați în explicații, peste care nu adie sufletul artistic și nicio idee mai profundă de filosofie.

Cleopatra d-lui Iorga trăiește măreția unei tradiții domnești.

Ea pare să simbolizează însăși domniile glorioase din trecut și se sbuciumă de imperativele nealterării eroismului și măreției moștenirii.

Istoricii și literații au prezentat până acum pe Cleopatra numai ca dominată de pasiune, ca pe o femeie oarecare stăpânită de patimă și deci au arătat-o ca pricinuitoare de dezastre.

D. Iorga arată pe Cleopatra utilizând frumusețea și seducțiunea, vraja și feminitatea. — ca mijloace politice. — pentru țara și poporul ei. Aspectul acesta, interpretarea aceasta constituie nu numai originalitatea fecundă a autorului, ci desvăluie adâncă înțelegere a istoriei din trecut când civilizația nu se poate hotărâni într-o brazdare de fapte, îmbinate numai de pasiune și de primitivism.

E în piesa d-lui Iorga, o succesiune

de momente de înaltă și adevărată poezie.

E pe deoparte lirismul picurat de măreția glorioșilor înaintași. E apoi înălțurarea acelei banale și mărginite existenți, că o scoboritoare din familie regească, trece din brațele unui proconsul într-ale altuia ca orice curtezană.

Nu. Cleopatra în piesa d-lui Iorga e însufletită, e pătrunsă, e dominată de toate puterile trecutului, de iluminările credinței în regească-i putere. — putere pe care o folosește cu vrajă, ca să apere ce i-au lăsat moșii și părinți.

Cleopatra d-lui Iorga e admirabilă figură de teatru. E figură de teatru clasic, în cadrul căruia e de altfel realizată întreaga piesă.

Artiștii în frunte cu d-na Sorana Topa, și d-nii Bulfinski și Căprian au fost la înălțimea textului și a cerințelor de interpretare

INTERIM

in strainatate

HOMER, NEGRU LITERAR...

A apărut în franzește o carte extrem de plăcută, „compusă și adoptată” de criticul și humanistul J. J. von Dooren: **Viața lui Homer**.

Titlul acesta deși presupune un roman bazat pe date istorice precise, nu e în realitate al unei cronici, cum s'ar fi căzut, ci al unei adaptări după niște note și documente atribuite celui mai fațetizat istoric: Herodot. Scrise în dialect ionian, aceste documente par însă a fi mai curând opera unor pastişuri din Smirna.

Indiferent de autenticitatea acestor documente, opera isvorită din ele, „Viața lui Homer” este interesantă și plină de umanitate.

Von Dooren povestește că mama lui Homer, anume Kretheis, a fost incredințată după moartea părinților ei, unui oarecare Kleanax. S'a întâmpnat însă că această fată să întâlnească un tânăr frumos, care a sedus-o și lăsat-o însărcinată. Kleanax care o creștea pentru el, aflând de acest lucru și cuprins de furie, trimise fata la Smirna și o dădu acolo în îngrijirea câtorva prieteni ai lui.

După puțin timp, pe când femeile din Smirna sărbătoreau o zi mare pe țărmul râului Mëlès, Kretheis fu subit apucată de durerile facerii și născu un băiat în

mijlocul florilor, al dansurilor, al muzicilor. Copilul fu botezat Melesigen, adică „Născut pe malurile Melesului”, și cu mare îngrijire educat de mama sa, care muncea din greu să-l crească.

Mai târziu profesorul Phémios i-a dat primele noțiuni de scris și citit; în schimbul unor treburi destul de primejdioase pe care elevul era obligat să le facă dascălului. Ceeace se știe este că Melesigen spăla și torcea lână în casa lui Phémios. Acesta în timpul liber iubea pe Kretheis, cu care s'a și căsătorit mai apoi, adoptând copilul. Viitorul Homer a crescut astfel în casa înțeleptului său părinte până la moartea mamei sale, când a început să călătorească și să învețe asprimile și înțelepciunile vieții.

Mulți ani de zile a stat în Itaca, unde a cunoscut faptele și aventurile lui Ulyse. Aci însă o boală de ochi semnalată încă de pe când torcea lână la Phémios, agravată fi răpi vederile și în scurt timp orbi de tot, în orașul Kolophon. Orb și sărac, proceță să se ducă în Kiméa.

În drum se opri însă la Neontichos și se făcu păstor. Ca să poată trăi, recita mulțimii versuri compuse de el, cari nu erau în realitate decât un fel de jurnal de zi al lui și povestea lucruri aflate despre alții.

În Kiméa Melesigen se făcu (avea o superbă voce de tenor) corist în temple și în scurt timp deveni celebru. Senatul propuse să i se dea o pensie viagă pentru a lăsa „homerului” („homer” însemnează pe grecește, orb), vreme destulă să-și desăvârșească opera poetică. Dar propunerea a căzut în fața obiecțiunii unui senator reputat: — dacă vom pensiona pe acest Homer, orașul nostru va fi în curând invadat de orbi.

Homer se hotărî să se lase de literatură și să se plece din Kiméa, în Phocia.

Dar în acest oraș el cunoscu un ilustru pedagog anume Thestoride, carea propuse hrană și întreținere cu singura condiție ca toate versurile ce va compune Homer să fie semnate cu numele pedagogului. Homer a consimțit doar până și-a strâns, din nou merindele necesare pentru un drum la Chios, unde a demascat pe Thestorides al cărui negru literar fusese, ceeace dovedește că bătrânul autor al Iliadei și Odiseei avea idei foarte înaintate despre proprietatea literară.

Cartea lui J. J. von Dooren, chiar dacă e clădită pe documente apocrif, are meritul că evocă pe Homer în culorile cele mai vii.

p l a s t i c a

SALONUL ATENEULUI. SCULPTURA

Strusprezere membrii din „Societatea artiștilor sculptori români” expun peste o sută de lucrări în cele trei săli din str. Franklin ale Ateneului în jurul cărora se desfășoară o viață deosebită de viața de obicei. Părțile din grotă. Fără această manifestare colectivă n'am fi bănuț nici că sunt așa de numeroși, nici atâta de laborioși sculptorii noștri.

De februarie delu început — spre organizatorilor întregii expoziții (și cari se întâmplă să fie doi sculptori) spiritul de nepărtinire cu care au fost dispuse lucrările mari și mici bune și rele, la locurile cele mai potrivite fiecăreia, preocupare din care pe de altă parte rezultă prezentarea celor mai multe din semnături în toate trei săli și vecinătățile de lucrări și vădită alesea ori neașteptate.

Voi opri mai mult asupra câtorva nume de pe sculpturile mai demne de atenția publicului.

Dan Dimitriu George expune douăzeci de lucrări dintre cari se remarcă în grabă un autoportret mai mare decât în natură, pe care artistul a imprimat o notă patetică traducând frământarea spiritului în luptă cu desamăsurările ce pândesc închegările creației. O bătrână „cap de expresie” și altul de copil, mișcător prin expresivitatea zâmbetului de copil nealintat, și celelalte lucrări mai mărunte, stative cu caracterul unor schițe de impresie imediată. — Crist, Tăran în rușinare, Apusul vieții, Extaz — poartă în sine indicele aceleiași înclinări contemplative. D. George Dumitriu e mai mult un sculptor de interior mai abordabil pentru amatori, decât un statuar al dimensiunilor impunătoare.

D. I. Iordănescu se prezintă în general cu lucrări de proporții, dintre cari unele monumentale. „Joc de copii” (motiv pentru fântână) e o frumoasă compoziție ce ar putea împodobi agreeabil un colț tainic dintr'un parc răcoros. „Visătorul de vise” (după romanul M. S. Regina Maria) compoziția, în dispoziția părților și sinuozitatea curantă a liniilor poartă o notă de romanticism plăcut prin sinceritatea lui. În departe două fragmente din monumentul „Peneș Curcanul”, un nud în prime naturală, portretul d-nei pictor — foarte în caracter — toate în masă tinută cuvințioasă de sinceritate a desenului și armonie în ansamblu, pe subiecte foarte variate — puțin ca părți ale unui ciclu unitar.

Grigorescu Maria, element mai nou în lumea plasticilor, e un real talent în înclinări poate prea sentimentale vizibile în nota de vaporos plutind pe cele trei figuri (cap) peste un desen corect și corect. Patina roscată pe Cap de fată e de un efect fericit.

Dimitriu Bărlad, Expune multe lucrări — îmi pare cele mai multe — (ca

să nu zic cel mai cantitativ) cu predominarea numărului de portrete. Intre acestea, al Regelui Ferdinand, reaminteste destul de conștiincios figura marelui dispărut. Patina prea deschis verzuie cu lucrări strigătoare nu e poate prea favorabilă caracterului acestui bust. „Avram Iancu” statuia eroului național e mai avantajată aci de dimensiunile reduse decât aceea expusă pe piața publică în loc provizoriu. Compoziția „Mama Iartă” e năpădită de mărunțisuri soavelnice din care se degajează cu greu esențialul motivului.

Spiridon Georgescu, Portretul în care reușesc să recunosc figura scriitorului I. Greculescu (un subiect într'adevăr sculptural) nu e totuși destul în caracter. Umerii excesiv de largi și toga romană îl fac mai mult romantic. „Prometeu” conștiincios studiat în părți, are o mișcare nu prea fericită aleasă pentru ansamblul liniilor într'o compoziție. Prefer „Vagabondul”, o statueta în bronz deosebit simțită.

D. Mățoanu, Productiv ca și colegul său D. Bărlad în care și găsește un redutabil concurent, expune deasemenea, în mare parte portrete. Și d-sa prezintă un bust al M. S. Regelui defunct, mai

puțin însă în caracter ca cel de mai sus.

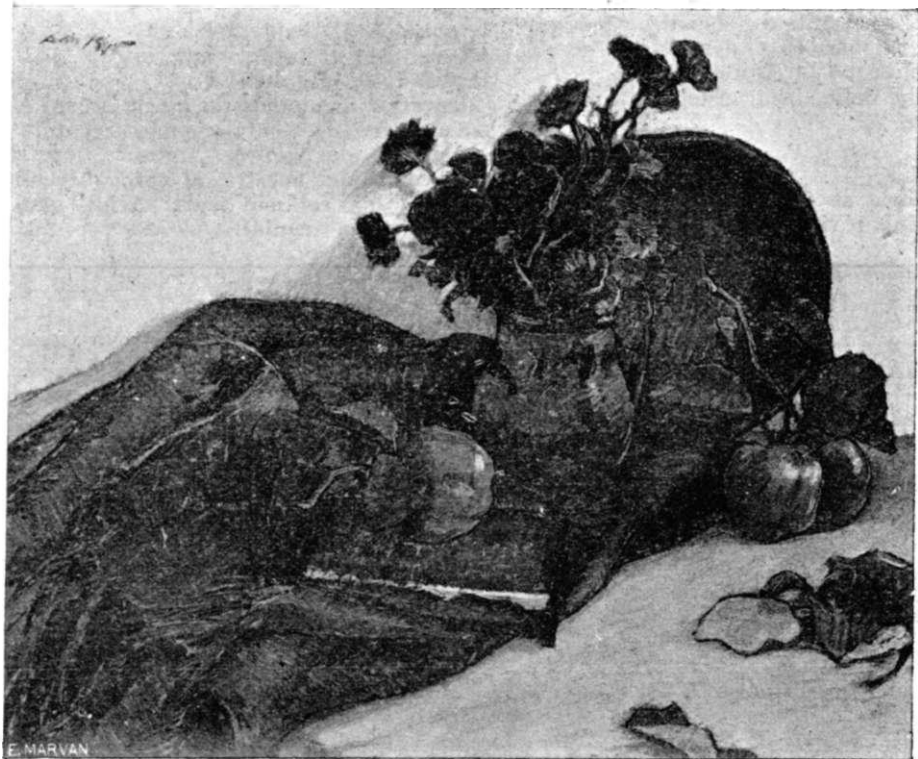
Intre celelalte, portretul poetului Nanu corect desenat cu o bună înțelegere de planuri, e o apreciabilă piesă de sculptură. Multe calități de asemenea în capetele de expresie — o fată țigană chinez, Mai puțin fericit în basorelieful

D. Pavelescu Dimo, Cu patru busturi dintre cari se remarcă îndată acela în bronz al marelui patriot N. Filipescu, foarte asemănător.

Capul de bătrân (cu șapca marinărească) de un desen scrupulos solid construit, s'ar părea traducerea în sculptură a unui desen meticulos de Dürer. Detaliul în sculptura d-lui Dimo, printr'o înțelegere proprie artistului, reușește să fie interesant fără să mărunțească unitatea operii.

În trecut: Un fragment din monumentul eroilor-Botoșani, (semnat H. Miculescu), mi-arată cu câtă ușurință vinovată se încredințează atari lucrări, menite să cinstească memoria celor căzuți pentru patrie, unor mâini atât de puțin calificate.

C. VLAD

BIJU : NATURA MOARTĂ

aşa şi-aşa...

discursul de recepție

Se juca „Academicianul” de Robert de Flers şi Caillavet.

Compania Marioara Voiculescu, în faimoasa stagiune cu C. Radovici, pusese piesa expre pentru Achile Popescu. El juca rolul principal, un un fel de găgău-fă care candidază şi este ales membru al Academiei Franceze, în locul celui decedat contele Raul, să-i zicem.

La intrarea în Academie, noul academician ţine discursul de recepție.

Şi Achil îl spunea cu atâta vervă, cu atâta volubilitate şi umor, încât fermea sala care aplauda, în picioare, aproape la fiecare vorbă.

La un moment dat (poate să fi fost al 12 spectacol), Achile se opreşte brusc, ne aruncă o privire rătăcită, de actor dezorientat, ca şi cum ar fi avut un lapsus, şi face o mică pauză. Sala încremeneşte, noi de asemenea. Sufleorul se aude tot mai tare. Dar Achile nu se sinchiseşte, ia paharul cu apă, bea, cu un gest fin, îşi aruncă peste cap buclele creţe, ne surâde luminat şi începe :

D-lor Academicieni, să nu credeţi, că am un lapsus memoire ! Nu.

Am făcut această pauză expre. D-lor cecece va urma, este observația mea personală, şi cea mai adâncă din viața-mi. N'a existat până în prezent cugetător așa profund care s'o facă.

Ei bine, d-lor, ascultați-o. ea încheie de minune discursul meu :

„De când d-l Raul a murit, vă asigur pe cuvânt de onoare, domnii mei, că n'a mai călcat pe la Academie”.

Sala în delir, izbucneşte în aplauze frenetice.

... improvizație

La Eforie se juca în 1915. Luleana Neamfului, revistă de d-nul Peretz, fost

post-bellum director general al Teatrelor. Făcea senzație mare terțetul celor 3 angroșiști evrei, cântat de : Achile Popescu, Carussi și Niculescu Buzău.

Era un succes cu adevărat mare.

Intr'o seară, după ce terțul fusese cântat de 3 ori ; publicul aplaudă mereu strigând bis.

Niculescu Buzău caută s'o șteargă între culise.

Achil îl trage înapoi în fața publicului și-i spune :

— Stai ! Mai este dija Șloim.

Buzău îl privi mirat, Știa bine că fusese cântate toate cupletele.

Enervat se întoarce către Achil și-i spune :

— Achil, asta, vreau să zic Moritz, tu ești dija un nătărău. S'a isprăvit, hai să plecăm.

Achil făcu niște ochi largi să-l înghită — apoi improvază imediat, acompaniat de orchestră :

Moi, bătute-ar D-zeu

Vrei să zici că ești evreu

Dar zezec și nătărău

Te știi toji că ești : Buzău !

clipe de fericire

Il întâlneam zilnic la repetiții. Era un om înalt frumos și în ciuda vârstei destul de înaintată, drept ca un brad și cu multă prestanță. Îi ziceam : maestre. — Era tatăl lui Achil Popescu ; adică baritonul și comedianul Theodor Popescu.

Aproape octogenar, nu mai juca de vre-o 12 ani, căci înțelepciunea lui pusese stavilă fericită, carierei frumoase tocmai la punctul ei culminant. Nu voise să strice tot ce clădise într'o viață întragă de muncă și de zbucium.

De accia, renunțase la gloria scenei și trăia numai cu reminiscențele trecutului zbuciumat, dar glorios. Totuș la repetițiile companiei noastre, al cărei director era fiul lui, cel mai mare. Achil, moș-enagul venea regulat.

Se așeza într'un fotoliu și asculta, tăcut și rezervat, fără să ia parte la nici o trigă, la nici o discuție.

Când vorbea cu noi era de-o delicatețe rară. Alegea cuvintele de teamă, nu cumva să ne jignească. Era un om trist, deși foarte bun la inimă.

Dar am rămas, foarte surprinși când la punerea în scenă a unei piese il vedeam zburând aplaudându-se la urechea lui Achil, zicându-i :

— Dragule, vreau să joc și eu. În piesa asta e un rol mic, neînsemnat, trupa e restrânsă și piesa are roluri numeroase.

Voi juca eu rolul și în chipul acestuia scutești un non angajat.

Achil primi după puțină gândire — ales că afacerile mergeau prost.

În seara reprezentației. N'am s'o nicio dată. A fost o revelație.

Spectacolul începea la ora 9 și jumătate.

Întâmplător pe la ora 7 întâlnesc pe Achil, care venea la teatru acompaniat de d-na Maria Giurcea, cărcia vrea să dea o lojă pentru premieră.

Urcam scările teatrului Comedia (gina Maria), câte trei, discutând.

Dela al 3-lea etaj, unde era cabina lui Achil, auzeam pași grei...

Cine să fie la ora această ? Noi nu veneam să ne îmbrăcăm pe la ora 9.

Când ajungem la al treilea rând în îmărmuriți :

Un general în ținută de ceremonie fardat și cu mustața argintie se plimbă pe culoir fluerând fericit.

Fața-i radia de bucurie. Era primitivă când lam văzut, vesel, fericit, și jumit.

Când ne zări, surâse și intră repede în cabină, oarecum jenat : Era maestrul.

Ochii aceia, largi, fardați când te privea bine, mi s'au părut alții, tineri, și luminați, luminați... deși spărgeau colțuri două lacrimi grele...

S. C. R. I. O.

ACHILE POPESCU : JOU DE MIMICA

literara

oseama de cuvinte

Lucien Guitry povestește această anecdotă :

„Am vizitat cu Sacha muzeul din Cairo. Gardianul care ne însoțea, fără să fie rugat, ne arătă, cu un gest larg, un mare tablou al cărui titlu îl destăinuie cu vocea joasă :

— Achile jurând să răsbune moartea lui Patrocle.

Nimeni nu putea reda aerul de tristețe, care cuprinsese obrajii lui Sacha la această destăinuire.

Era atât de dureroasă, atât de decentă, atât de profundă, în cât, chiar eu însu-mi am fost mișcat până la lacrimi.

În prada durerei sale, el merse să se așeze pe o bancă roșie și se prefăcu că-și șterge două lacrimi.

— Dar ce s'a întâmplat ? îmi zise gardianul.

— Băiatul e foarte sensibil și d-ta i-ai comunicat vestea morții lui Patrocle pe care nu o știa.

— Dar domnule, răspunse buna călăuză, cu convingere, priviți eticheta :

La ieșire, Sacha a strâns mâna pe care ea întins-o călăuză nu cu o oarecare încredere și i-a zis : M'ai îndurerat, domnule, dar la urma urmelor, de ce să fi necăjit pe d-ta... când n'aveai de unde ști...

Marie Voronca, șeful mișcării intelectualiste, se afla, mai de mult într'un salon. La un moment dat, se apropie, când, de el, o domnișoară care, nerăbdătoare de ultimele poeme ale autorului **Restriștilor**, îl întrebă, sfioasă :

— Domnule Voronca, d-ta ai talent ?

— Nu duduie, am nasturi.

Alfred Jarry, autorul spiritualului „Le Roi” se afla într-o zi la masă cu câteva persoane străine a căror curiozitate abia o făcuse.

Conversația renunța să se lege. Jarry, iritat de jena situațiunii, scoase din buzunarul hainei un revolver și trase în oglinda din fundul sălii care se spărse în bucăți.

— Acum că ghița s'a spart, putem începe conversația.

b a z a r

FARMECUL SUEDIEI

Cum aş putea spune farmecul acelor zile frumoase, zile fără umbră. Ele împrumută chiar scurtimei lor un fel de drăgălăşenie fugară, o veselie în care intră şi teamă. Zilele Suediei au farmecul înduioşător al lucrurilor trecătoare. Trebuie să te grăbeşti a te bucura de ele. Pare că natura însăşi dă această pildă— atâta grabă pune ca în a îmboboci sub molcoma mângâere a soarelui. În câteva zile, abia după înmugurire, frunzele-şi desfăoară verdele măreţ al verii şi, seara, în livezile încărcate pe pajiştile născând ale grădinilor, lumina care, pe sfârşite, alungeşte umbre dese şi nedesluşite.

Cei cu dare de mână părăsesc oraşele pentru săptămâni şi chiar luni, — iar cei pe cari nevoile vieţii îi reţin la lucru pornesc pentru câteva ceasuri libere, mergând de-alungul drumurilor. Am fost martor la exodul din 14 Iunie. I-am văzut, năpustindu-se înspre gări, năvălind în vapoare, plini de praf, cu panere în mână, cu pături pe spate, pe toţi aceşti prizonieri ai Capitalei. I-ai fi luat drept nişte emigranţi pornind în spre raiuri misterioase. Cei siliţi să rămână acasă par să-şi găsească o mângâiere în truda lor, privind ramura de mesteacăn ce le atârână de-asupra ferestrei. Noptile din Nord ! Stelele scântelăză în mătasea schimbăcioasă a cerului. Le-ai crede risipiţe în pulberea sidefoasă a zării. Suedia trebuie mult iubită, căci e magnifică şi aţi-gătoare. Apoi, pentru că poporul suedez, de o cultură superioară, are o inteligenţă vie, născocitoare şi mlădioasă, o minunată înuşire de a se bucura de frumuseţea sub toate formele sale, de frumuseţea serilor frumoase şi ale operelor de artă şi de a gusta plăcerea de viaţă : e ca-valeresc şi dragăstuos.

caricatura zilei

RAZBOIUL CHINEZ

— Credeți, în războiul din China ?
— Da de unde ! dac'ar fi adevărat de mult n'ar mai fi existat nici un chinez.
(Life)

NOII MESERIAȘI

Mi-ai făcut rafturile prea mici, acum trebuie să-mi ajustez volumele din bibliotecă.

RĂSFIND ÎN ISTORIA

— E îngrozitor când gândești, că Ioana d'Arc a fost arsă de vie !
— Vei suferi aceeași soartă dacă mai fumezi în pat ! (Dimanche Illustrée)

carti redacte în extrase

VIATA SI OPERA LUI GOYA — CU PRILEJUL CENTENARULUI SAU —

Francisco Goya y Lucientes de Fuendetodos, născut la 30 Martie 1746 și mort la 16 April 1828, în etate de 82 ani, în opoziție cu numele, cu viața și cu opera sa, n'a fost decât fiul unui sărman țaran din Aragonul cel atât de spaniol, dar ce strălucită i-a fost cariera, ce capo-d'opere a lăsat el! Pe cât de mare pictor, pe atât de pasionat om de viață, și o bună parte din operele lui și o și mai interesantă parte din viața lui tumultuoasă au fost pierdute și uitate. Dar din ceace a rămas, paginile închinatelor lui cu prilejul centenarului din acest an și pe care le dăm în rezumat, după mai mulți autori, tind să-i sporească gloria perfect justificată.

GOYA

VIATA

Umila casă a părinților lui aragonezi care există și azi, i-a adăpostit în mică parte prima tinerețe irosită pe uliți și pe câmpii. Acolo a surprins el în toată plenitudinea verdele aurit al pământului spaniol și l-a reținut spre a da mai târziu o lecție de nemurire naturii.

Surprins într-o zi de călugărul Felix Salcedo pe când desena pe un zid cu cărbunele, chipul unui tovarăș de joacă, copilul Goya fu cerut părinților lui și dat ca ucenic pictorului Luzan y Martinez pe vremea aceea o glorie a Aragonului. După câțiva ani de „școală“, impresionant mai mult de Napolitani decât de maestrul său, Goya plecă și se instală la Madrid, sub pretextul continuării studiilor.

Era de 18 ani și tot soarele aragonez îi ardea în sânge. Un corp de atlet, un cap tăiat cu succes și bombat, fruntea înaltă, largă, ochii mici, gura spirituală, mușcătoare, bărbia patrată, părul în vânt, carnația caldă, pasionat și curajos, toate acestea pe un spirit fugos

și dotat cu geniu, făceau din Goya un tânăr remarcabil.

Și desigur nu se duse la nici un atelier ci se puse pe urmărit fete. Aventurile amoroase ale lui Goya au ocupat multă vreme poliția și tribunalul Inchiziției. De nenumărate ori a fost nevoit să dispară din Madrid și Saragosa de teama urmărilor isprăvilor lui. El nu ezita să-i dispute oricui i-ar fi stat în cale, pe aceea care-i plăcea, neșovăind să deschidă faimosul cuțit spaniol. Amestecat în intrigi amoroase din care totdeauna știa să obțină câștigul dorit, sub forma unei întâlniri riscate, în fruntea cetei de chitariști ce o improviza adesea cântând pe sub balcoanele senoritelor sentimentale, nopțile de dragoste pasionată, uneori turburate de ivirea vreunui dușman așteptat, răpiri și dueluri în întunec, câte-va lovituri de pumnal care era să-l coste viața. Goya a pus și în viața ce-a trăit-o aceiași fugă, aceiași pasiune tumultuoasă și colorată, pe care a pus-o în creațiunile lui picturale.

Fuga lui în Italia este explicată în două chipuri, ambele verosimile: urmărirea tribunalului inchiziției și dorul de-a se adăpa la izvoarele marilor maestri ai Renașterii italiene. După ce la Madrid descoperi pe Velasquez, pe Rubens, pe Rembrandt, Tițian și Veronese, ceace constitui pentru el cea mai bună școală, abia ajuns în Italia, participă la un concurs la care i se conferi un premiu cu elogii.

El știa că viața e o aventură fără însemnătate și la dispoziția hazardului. De aceea mușcă violent din adevărul ei. Trăia în integritatea lui de iber independent, asemeni celui dintâi sau celui din urmă pământean. Viața îl captivase și pasiunea lui pentru ea era atât de mare încât îi prisosea și pentru artă, consacrandu-i ce găsea mai de preț în sufletul și sângele lui.

Aragonezul zvăpăiat, dar genial. a

pus o tinereță plină de vigoare în slujba unor pasiuni arzătoare și în aventuri îndrăznețe. Despre bătăliile date de pe teren sentimental în stradă, în grădini și în arene, s'a vorbit mult până la moartea lui.

A fost poate mai cunoscut și mai apreciat în viață pentru această latură a temperamentului său, decât pentru opera de mare valoare ce-a creat. Pasiunea i-a împins atât de departe libertatea lui de fantezie, că nu s'a oprit înapoi de a călători amestecat în căderile de toreros, poate și spre a scăpa de urmărirea Inchiziției.

Un apologet al vieții lui, don Francisco Zapatier y Gomez afirmă că o parte din aventurile ce i s'au atribuit, au fost inventate spre a-l pune în acord cu opera sa, dar după alții, ele nu erau cele cunoscute — decât o mică parte din isprăvile vieții lui pasionate. Multe altele după îmbogățirea lui, deși însuși cu sora pictorului Bayen, căreia îi dăruie douăzeci de copii de care nu avură parte cu excepția unuia singur, Goya, și cu și mai multă frenezie între nobilii și frumoasele femei spaniole pentru care viața nu merita să fie trăită decât în dragoste înflăcărată.

Până la bătrânețe, Goya să lăsa foarte ușor dus de fugarul său temperament. De altfel cam aceasta era viața de pe atunci a tuturor celor din lumea în care Goya trăia cu o atât de intensă plăcere. Poate nu atât el, cât epoca, mediul lui poartă „vina“. Totuși el și pentru dona Josefa, soția sa, și pentru multă afecțiune și se interesa până de toaletele ei, iar dânsa știa să mănușieze un resort intim al sufletului încât își readucea ușor la cămin său înconstanță.

Dona Josefa era atașată căminului și de mult lipsit de șeful familiei și de cea destul de rar uz de puterea ei și și strânge hărțatul de pe drumuri.

Dar caracterul lui era bun și afectuos, crease multe și credincioase prietenii.

După ce la Roma era să fie spânzurat pentru răpirea unei fete dintr'o mânăstire, și fu salvat de ambasadorul Spaniei din mâinile inchizitorilor, avu norocul să trezească interes la Curtea Spaniei prin câte-va cartioane lucrate pentru fabrica regală de covoare Santa Barbara.

Cariera lui începu abia la 30 de ani, când întors din călătorii și aventuri din care aducea și artei comori nebănuite, introdus la curte și luă primele comenzi. La curte fu dela început în mare apreciat.

Prezența lui a fost să fie un soț bun pentru dona Josefa, dar nu era suficient să renunțe la aventurile tinereții lui bogate și zvăpăiate, mai trebuia ca și dămele dela Curtea Spaniei să-l lase în pace.

Dar ducesa de Alba și amicele sale numite Tirana, Caramba, Răta Suna, și faimoasa „Maja“ nu erau mituri, ci simple subiecte sau cliente, ci fete și încă spaniole de o învâpăiere bună cu temperamentul lui Goya. În afară de acestea, marile doamne, nepoasele comediene și frumoasele palatului, erau toate femei primejduase și Goya, dacă nu le iubea pe unele, iubea primejdia.

Curtea îl iubea și îl alina poate mai mult pentru bunul său caracter, decât pentru geniul pe care nici nu i-l bănuia. Caracterul acesta l-a dovedit nu numai față de cei în mijlocul cărora se complăcut ci și față de toate neamurile sale, pe care n'a încetat să le iubească, preocupat mereu de binele lor material. Ori cât de mult câștiga el — apogeul carierei, putând să-și permită liberalități după fantezia sa Goya credea totuși că nu avea mai mult decât să a risipi și mai mult.

OPERA

Goya a avut trei măestrîi: Natura, Vasquez și Rembrandt. Dela natură, ca orice mare artist, a luat aproape to-

Delă compatriotul său a tradus ceva în aquaforte, iar dela marele olandez a învățat mai mult secretul efectelor de culoare ale procedeelor rembrandtiene. De aceea probabil, Th. Gautier, văzând la Goya „Sărutarea Iudei“ spuse că era un rezultat de impunere nu l-ar fi respins Rembrandt căruia i-l atribuisese înaintea lui a descoperi semnătura lui Goya.

Independența lui absolută, dar mai mult geniul lui, îi impuse creațiuni originale și o mare varietate în opera sa, care nu dispregă total pentru discuțiuni artistice.

Și pentru el era mișcare. El deosebitul omenesc, îl exaltă, îl intensifică până la sinteză. De aceea întrea-

GOYA: ISABELLE COBOS DE PORCEL

ga lui operă cântă frenetic, e tumultuoasă și se întrece cu viața într'un vârtej infernal, de sfârșit de lume. E toată corupția atee a Spaniei, e contrastul lui Greco. Goya se apropie în concepție de Michel Angelo, evocând prin forme umane aspectele neprevăzute ale Universului. Chipurile lui, rămân chiar și prin strâmbăturile lor, manifestațiuni de seamă ale vieții și tot ce se petrece în jurul lor nu e decât secundar. Goya surprinde lumea în transmutare, reproduce compuși în desagregare. În afară de Daumier, nici un alt pictor nu ne-a dat senzația atât de materială a nestatorniciei lucrurilor. Ceea ce nu l-a împiedecat să nemurească sufletul omenesc, alături de putregaiurile vieții.

Nimeni până la el, n'a atins acel punct de cruzime și de durere intensă în redarea vieții umane. Pesimismul lui se datora faptului că vedea limita orizontului neantului și sub lespezi cenușii cenușei cenușelor.

Goya mai știa că totul putea fi sugerat prin perseverență. Prefera să rețină un fragment din timpul fugar, răpindu-i viața și salvând-o, nemurind-o în opera de artă. E baroc, dar barochismul lui însemna cufundarea pasionată într'o operă fără mulfă bătaie de cap, cu geniul doar, printr'o săritură peste barierele academice pe care le ignora. De aceea neliniștește prin neprevăzutul,

neconvenționalul, ineditul lui.

Măreția operei lui Goya, constă mai ales în pătrunderea dublei naturi a ființelor, duplicitate involuntară și analogiei universale dintre corpuri și lume.

„Maja goală“ nu e de carne, e o formă sustrasă evoluției și totuși și în imobilitatea ei, Goya face să se simtă trista comedie, ce-și joacă aspectele colorate, comedia tragică a corpurilor care nu există decât prin alte corpuri.

Pentru faptul că Goya a trăit și în Franța, un biograf al lui — pare-mi-se Brunet, a văzut în el un admirator și propagator al revoluției, un gânditor, un filosof! Ce greșală. Viața lui e o desmînțire continuă, e condusă numai de pasiune, de impuls. Cum s'ar explica altfel la un asemenea temperament vulcanic entuziasmul, beția cu care s'a complăcut la Curtea Spaniei sub mai mulți regi, făcând portretele tuturor, fiind curtenitor cu toți, cum toți erau atât de amabili cu el, mai ales femeile.

Când sub Carol al IV-lea Inchiziția era să-l înșface pentru capo d'operele sale care sunt **Los Caprichos** (Capriciile — gloria sa — acea galerie de moravuri și de tipuri ale epocii trecute printr'o satiră genială și nemiloasă, însuși regele l'a scăpat, ordonându-i să-i predea „lucrările comandate de el“

O dovadă mai mult că nu era revolu-

ționar decât în arta lui, este și faptul că a trecut după ocupațiunea franceză drept franco-fil, pentru că a făcut portretul uzurpatorului și al favoriților dușmani ai poporului. Dar ce răzbunare de spaniol iubitor de țara lui și ce desmințire a „trădărei” lui, în „Dezastrele războiului”, acele îngrozitoare viziuni ale luptelor dintre soldații lui Napoleon și spaniolii terorizați și masacrați. Și din punct de vedere al umanității, ce pagini mai frumoase în favoarea păcii decât acele pânze care redau cu atâta grozăvie ororile războiului, iar pe „dușmani în trăsături de barbari asiatici.”

Dar aceeași ușurință sau pasivitate mai bine zis, care îl făcu să urmeze pe ducesa de Alba, lăsând pe contesa de Benavente, dela care continua să încaseze pensiunea, îl făcuse să urmeze pe învingătorii francezi la curtea lui Iosif Bonaparte. Când Ferdinand VII își recuceni tronul, îl chemă pe Goya și-i spuse:

— Tu ai merita exilul și mai mult chiar, spânzurătoarea, dar ești un mare artist și uităm totul. Și regele poză înaintea pictorului regăsit. Portretul regelui Iosif Bonaparte, nici nu se uscăse bine! Iată ce făcea absolutismul. O adunare de oameni corecți ar fi trimis fără multă vorbă pe Goya la spânzurătoare. Dar ei s'ar fi înșelat. Regele a avut dreptate. Căci dincolo de fapte și de aparențe, el ținuse seama de imponderabilele unei naturi excepționale.

Trebue să convenim că geniul dispensează de măsura comună pe cei ce posedă acest grozav privilegiu. La Goya geniul și onoarea artistului erau suficiente. Era ca artist, de o independență, de o intransigență și de o mândrie care-l făceau să lucreze numai după geniul lui. În viața lui se pot găsi multe de reproșat, dar nici odată în arta lui n'a fost lipsit de dragoste și de conștiință, fie că picta o ducesă, un monstru sau o femeie goală.

Goya a zugrăvit natură, oameni, scene câmpenești, de război, lupte de tauri, dramele inchiziției, fantezii teribile și încărcate de înțeles și de geniu, în felul său unic, incomparabil. În fața operei lui, toate simțurile sunt prinse, e o atmosferă de luptă care imbată mirosul. Compoziția culorilor lui concurează natura. Rozul e de sânge și circulă sub pielea. E mistic fără să vrea, tragic prin înclinație. Prinde isbucnirile răsului înfrigorat, halucinat de inconsistența lui înfrigorat, halucinat de inconsistența lumii. În el urla o durere, metafizică subconștientă și fără remediu. E cel mai dezolant dintre marii pictori.

Impotriva părerii inchiziției și a operei sale sângeros revoltate contra preoților și călugărilor nedemni, sufletul lui Goya nu era lipsit însă de credință, dovadă **Crist** din muzeul Prado și **San Jose de Calasanz**.

Gloria lui începu după moartea care-l

ajunse expatriat de bună voie în Franța la Bordeaux și mai ales în urma vizitărei operelor lui în Spania de către Delacroix, Theophile Gautier și Manet. Baudelaire își iniție cititorii în frumusețile aquaforte-urilor lui Goya, care începură să iasă la iveală și-l pomeni cu deliciu, pentru unele din preferințele lor comune:

Goya, caüchemar plein des choses inconnues, De foetus qu'on fait cuire au milieu de sabbats..

GOYA : SCENA DIN 3 MAI 1808

Dar Goya n'a fost exclusiv pictorul urâtenilor și ororilor ce i-au fost inspirate de familia regelui Spaniei — de o urâtenie regală, și de evenimentele la care a asistat în viață; el are un ideal și un dor de frumusețe, căci n'ar fi avut geniu fără un asemenea ideal. Naturalismul lui nu e o copie vulgară și demnă de dispreț, ci e un adevăr artistic profund și definitiv, după cum e și *Sancho Pancha*. Cine a redat mai adevărat decât el grația dulce, fragedă și vaporosă a copiilor, farmecul cochet și voluptuos al femeii și cine s'a ridicat în toată opera lui atât de sus ca concepție, deasupra slăbiciunilor umane, dându-i lumii viziuni de dreptate, de iubire de oameni, de adevăr și morală, traducând iubirile, urile și toate pasiunile sale, nobile în general, în pagini triumfătoare sau răzbunătoare.

Toate calitățile lui mari și contradictorii îl singularizează în epoca și țara sa. Astfel că după cum n'a avut maestri, n'a avut nici elevi, nici școală. Influența lui a crescut însă. Școala impresionistă, Courbet și Manet nu-l ocolesc.

Discipolii ca și admiratorii artei sale, îi fac mai actual ca nici odată.

După o sută de ani arta lui variată, liberă, îndrăzneată, originală, geniul lui, ne apare mai puternic, mai atrăgător, mai viu și mai tânăr de cum a fost. Ne aparține mai mult nouă, celor de acum,

decât veacului în care ne-a dăruit cele opere gâlgâind de pasiune.

Înainte de a muri, surd și aproape orb, renunțase la rozele sale și reluă unul din „Capricii”, reprezintă o trană fardându-se. Plecând, își decora **quinta del sordo** — casa surdului, dela Manzanares, cu cel mai fantasmagoric cortegiu de monștrii care a ținut în viață toată viața interioară a unui astfel

om, hrana lui sufletească de fiecare dată erau „oamenii sburători” într-un de violență a spiritului și multime spectre și dansatori grotesci și exotici și celelalte.

Pictorul cel mai prodigios și mai profund, încercă la urmă să-și simțea arta până la negațiunea culorilor: o pensulă în călimară și apă și o piand hârtia albă de ochii aproape cu sufletul încă arzător, puse pe negru pe alb și ca cei în adevăr pasionat de esențial, Goya încerca picteze lumina...

În Goya și contemporanii lui și-au găsit, au iubit și iubesc deopotrivă pe artist, pe om în viața lui și pe varăș vesel și leal, de aragonez mas și îndrăzneț, iubit de regi și pe artist în uriașă, incomparabilă profund viabila operă care gâlgă viața și de gând-simțire.

